

Luceafărul

Învățătura muncii

Omul tânăr și-a așezat și își așează totdeauna în față cele mai îndrăznețe probleme ale existenței și ceea ce este deosebit la el e că le imobilizează cu un pătrunzător sens spiritual. Pornind numai de la simpla capacitate a omului tânăr de a „reface” lumea prin sine, de a fi proaspăt în regândirea lucrurilor vechi și surprinzător de creativ în cele noi, apare limpede că el pornește de la substanța problemelor vieții, e preocupat de esențe și cine a numit tinerețea „vîrstă solară” a dovedit mai degrabă simț exact al realității decît dorință pentru metaforă.

Fundamental al timpului său, al celor mai noi și mai acute cerințe sociale, tânărul își privește dimensiunile intime ale personalității sale, ale formării ei, prin prisma legăturii organice a omului cu datele cele mai proaspete ale societății în care trăiește. Enunțînd ideea de „caracter”, aceea de „etică”, de „împlinire a profesiei”, tânărul le privește în raportul lor de substanță cu complexitatea prezentului social în plină mișcare. Pentru realizarea conștiinței a acestui raport de substanță, munca și învățătura cîștigă un loc central în existența și preocupările personalității tinărului, noțiunile de „însingurare” și de „static” neputîndu-se infiltra practic fără să atingă și să rănească firescul tinereții, cursul ei impetuoz de desfășurare activă a energiei, de gîndire mereu descoperitoare, de participare și dăruire socială.

Cunoscînd că în timpul modern cea mai simplă muncă cere învățatură și rigoare, munca a devenit în mod necesar nedeslipită de învățatură și amîdouă pot fi viabile și creatoare de valori printr-o continuă îngemănare, receptivă la cele mai noi cuceriri ale vieții, științei și culturii, printr-o înaltă înțelegere a sensului lor social — și am spune că trecînd de la o treaptă la alta a eforturilor sale tenace de muncă și învățatură, tinărul începe să aibă în vedere o constantă de rigoare a existenței sale, un reper intim de evoluție a personalității sale: *învățătura muncii*, acea valoare de sinteză cîștigată prin imbinarea fericită a muncii cu învățătura, prin obținerea primelor rezultate reale capabile să poarte măsura socială a participării directe la eforturile și roadele comune. *Învățătura a muncii*, înțelegea atît în privința preluării a ceea ce au izbit strălucit cei dinaintea timpului său și cei cu care muncește alături și în timpul său, cît și în sensul a ceea ce tinărul poate cîștiga și descoperi el însuși pornind și fructificînd tezaurul de muncă și învățatură spre care societatea noastră socialistă îl cheamă să se îndrepte și să-l cunoască, să-l folosească și să-l îmbogățească.

Învățătura muncii dă rigoare și mărește responsabilitatea, propriul destin își descoperă solida legătură de esență și dezvoltare cu cerințele fundamentale ale societății.

Cît preț și cîtă seriozitate acordă comunității muncii și învățaturii, cîtă valoare socială e înțelegea în conjugarea capacităților și energiilor tuturor într-un unanimitate și rigoare efort menit să servească patria socialistă, rosturile ei mari de construcție, prosperitate, independență, suveranitate — avem încă o dată cele mai puternice dovezi în aceste zile cînd s-au dezbătut, în forurile înalte ale partidului, în sfatul țării, printre cele mai importante probleme ale societății noastre, problema muncii, a organizării ei sociale, a disciplinei desfășurării ei.

Înțelesul patriotic al acestor dezbateri vine spre oamenii tineri, ca spre toți cetățenii, ca un act de profundă încredere a partidului și conducătorilor săi, a celor din fruntea obștei țării noastre, în capacitățile, energiile și talentele noastre. Munca, învățătura ei, efortul tuturor spre roadele cele mai bune ne unesc și mai strîns, ne dau noi măsuri de cunoaștere a propriilor puteri și resurse, a valorii lor excepționale pentru dezvoltarea patriei și prestigiului ei în lumea contemporană.

Luceafărul

Lenin și cultura

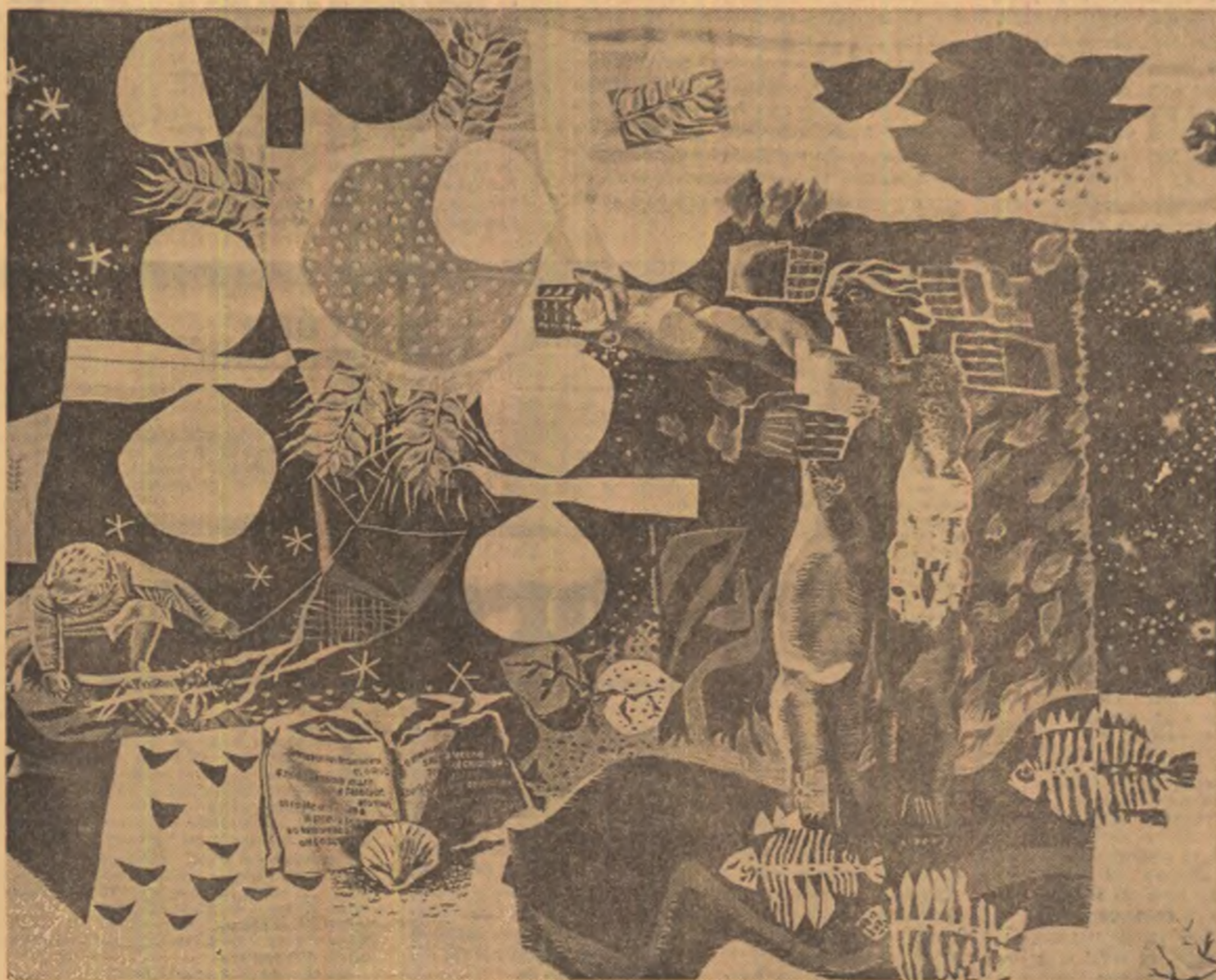
Viziunea lui Lenin asupra culturii stă sub semnul dialecticii și a organicității. Percepția sa acută a realității inclusiv a realității culturale l-a făcut un căutător al originilor și determinărilor fenomenului cultural, îmbrățișînd întreaga dezvoltare dialectică a acestuia, complexă și contradictorie, integrată în istorie dar nu umbră pasivă, imagine virtuală, ci încercată de existență proprie. Lenin a fost preocupat de rădăcinile culturii așa cum e firesc pentru un dialectician pentru care realitatea e un proces și nu o stare. O concepție dialectică este totdeauna organică. Marxismul însuși a fost văzut ca un asemenea proces, determinat istoric, comunicînd cu realitatea socială a epocii, mereu integrîndu-se configurațiilor noi ale timpului, mereu reușind să fie contemporan cu epoca, condiționat însă de apariția altor fenomene ale culturii pe care le preia creator, le neagă dialectic sau le dezvoltă, le cuprinde în ample sinteze. Lenin nu a văzut materialismul dialectic și istoric ca pe o monadă fără rezonanță. A subliniat într-un celebru articol izvoarele acestuia, astfel încît înțelegerea lui profundă și adevărată nu se poate realiza fără cunoașterea implicațiilor acestor mari curente de gîndire filosofică și socială. Sub acest raport interpretarea modernă a lui Althusser accentuînd structuri închise și rigide sociale, fiecare cu suprastructura sa precis delimitată, ni se pare abuzivă. Epocile istorice totdeauna comunică pe diverse planuri, ele sînt integrate în procesul mai larg al dezvoltării omenirii.

Această concepție organică l-a determinat să vorbească în repetate rînduri despre faptul că învățătura concluziilor marxiste numai, fără cunoașterea elementelor fundamentale ale culturii și științei în genere nu este suficientă și poate fi dăunătoare. În ultimul său articol polemic, publicat în Pravda în ajunul imbolnăvirii sale, „Mai bine mai puțin dar mai bine”, Lenin combate cu hotărîre graba, greșala în negarea culturii trecutului, pledează pentru aplecare atentă asupra unei culturi autentice, reale, bogate și stringente adevărate. Erorile privind preluarea moștenirii culturale au derivat totdeauna din nesocotirea acestei profunde indicații leniniste, a negă-

rii organicității istoriei culturii, văzută ca un proces complex și continuu. Și aceasta nu este numai o eroare teoretică, puțin avea consecințe practice în constituirea unei noi societăți. Orînduirea socialistă este calitativ nouă în dezvoltarea omenirii prin faptul că ea tinde să dezalieneze pe om, să înlăture destinul istoric misterios prin participare conștientă. Or, conștiința presupune permeabilitate la adevăr, deschidere față de realul nemistificat, gîndire proaspătă și creatoare, în ultimă instanță cultură autentică.

Latura cealaltă a înțelegerii leniniste a culturii e viziunea polemică. Pentru Lenin cultura nu se închide în sine, nu e o activitate autonomă, legată de satisfacerea unei necesități spirituale izolate a omului. Marxism-leninismul postulează omul total ale cărui laturi se structurează în procesul concret istoric. Cultura este o formă de participare la istoria văzută ca înfruntare continuă, ca luptă cu clasele, depășite sau cu inerțiile. Fundamentală pentru concepția leninistă e teza celor două culturi existente în cadrul culturii unice, reflectînd pe plan suprastructural înclăștrările din realitatea socială. Polemica deschisă și principială, luarea de poziție față de vechi, de inerție și în ultimă instanță față de mistificare, nu e numai o caracteristică a vieții culturale ci însăși esența sa, modul în care ea se întregăzesc vieții concrete. Concepția leninistă a culturii nu este tolerantă ci largă, deschisă față de adevăr, organică și polemică în același timp, dinamică și antiacademistă, dușmană a schemelor, simplificărilor și mai ales a suficienței, a prea ușoarei și îngăduitoare mulțumiri de sine.

Alexandru IVASIUC

TAPISERIE de ION NICODIM

ÎN ACEST
NUMĂR:

Cei mai tineri autori:
Versuri de Mircea Dinescu
Proză de Irina Grigorescu
și Ion Bledea

Despre
iluzia superiorității
de Teodor Mazilu

Unde a studiat Cantemir?
de Ion Alexandru

Poeme și proză
de Henri Michaux

Literatură turcă

avant-
premieră
editorială

CRONICA LITERARA

avant-
premieră
editorială

georgeta horodincă STRUCTURI LIBERE

mariana șora CUNOAȘTERE POETICĂ ȘI MIT ÎN OPERA LUI LUCIAN BLAGA

ION BRAD

Orga de mesteceni

Versuri. Editura „Dacia” — Cluj.

AUREL NĂȘ

La marginea

deșeurilor lui Godt

Editura „Dacia” — Cluj.

CORNELIU ȘTEFANACHE

Dincolo

Roman. Editura „Mihai Eminescu”.

MIRCEA VAIDA

Ospățul lui Trimalchio

Editura „Dacia” — Cluj.

Fseurile pe care Georgeta Horodincă le-a adunat în cartea de curind apărută la Editura „Mihai Eminescu” cu titlul „Structuri libere” sint orientate către arta romanească a secolului nostru, o artă preocupată în primul rînd de ea însăși, în sensul că, încercînd să-și organizeze sfera de radiație într-o structură determinată sau, oricum, determinabilă într-un viitor determinat, ea rămîne totuși deschisă metamorfozelor semnificative, asemenea ființelor cu o mișcare liberă, autonomă. Structura deschisă a operei literare vizează tocmai acest aspect esențial al scrisului modern (sau al interpretării de pe o astfel de poziție), unde o mitologie tradițională a creatorului, a demigrului, a cedat locul unei noi mitologii, nu mai puțin convenționale, în fond, decât o privim din punctul de vedere al raportului, al relației scriitor-cititor, dar poate mai autentică în straturile ei formale, de comunicare directă a unui proces, a unei deveniri în timp, așa cum se revăde existența în sensibilitatea noastră. Fenocopia și reprezentarea caracterelor, a situațiilor tipice au fost înlocuite cu caracterul percepției și reprezentării și situațiilor netipice, discontinuente, discordante și incoerente în aparență lor de descriere fenomenologică, dar păstrînd îndărătul lor ca pe un bun de preț — uneori benedictin, cel mai adesea maledictin — cifrul unei permanențe cu rol de imperativ imuabil, destinal.

Colaborarea cititorului cu opera scrișă, colaborare pe care au inventat-o chiar scriitorii, dar nu din neant sau dintr-un capriciu mereu inexplicabil, ci izvorînd din nevoia imperioasă de comunicare și solidaritate umană, implicată în traumele secolului nostru, a creat, evident, ca orice veritabil organism viu, și anticorpii săi, la fel de evidenti, clari și distincți în adicțarea procesului de hermeneză, de restrîngere în sine a aceleiași opere. Unitatea de timp, loc și acțiune fusese abolită mai demult încă în poezia lirică, și atunci cînd s-a văzut că fiecare formă de artă nu trăiește decît prin acest coeficient de lirism, de mister al ființei ireductibile la datele cunoscutului clasat în rigidele și sunătoare monede — inflaționiste — ale limbajului noțional, pronumele personale — eu, tu, el, și timpurile verbului — trecut, prezent, viitor, au părăsit, incomodate, o succesiune și o cronologie devenite, lent, prea comode, inadecvate, neautentice.

Semnii îndoielii sub care au fost puse valorile tradiționale în secolul nostru, destrămarea acestora sau devitalizarea lor pînă a se transforma într-un cimitir al himerelor și utopiilor cultivate cu obstinație teozofică de unii care mai puteau crede că trăim în cea mai bună dintre lumi fiindcă lumea a fost creată de dumnezeu după chipul și asemănarea sa, au trebuit, aceste fenomene decisive, să opereze mutații de aceeași anvergură în spiritualitatea contemporană și cu atât mai repede în varianta ei artistică. Golirea conceptelor, categoriilor vechi de un conținut care e acum precar, neîncrederea și apoi revolta împotriva instituțiilor burgheze devenite un mediu, o structură retrogradă, sufocantă pentru nevoia de mișcare liberă a omului, experiențele tragice colective ale războaielor mondiale etc., au creat un cîmp de forțe deosebit de propice înnoirilor artei.

Individul — ca vehicul esențial în literatură pentru o trăire universală, pentru un destin general uman — și-a modificat sensibilitatea orientîndu-se nu spre cuvintele goale ce le-ar putea exprima într-o elocvență retorică, dar vidă de orice sens, pierdută ca o amintire a unei vieți trăite nu de el, ci de alții, dincolo de el și de raza sub care își desfășoară proiectul său existențial; personajul acesta va reacționa ca un străin într-o lume străină, așa cum o face Meursault în *Străinul* lui Camus. Georgeta Horodincă analizează cu finețe și comprehensiune, fără a-și da nici-

odată aere de oracol delphic în studiul Camus, între mit și istorie, condiția omului absurd. Autoarea expune etapele cele mai importante ale scrisului lui Camus urmînd în diferitele sale ipostaze „numitorul comun, constanța esențială care li animă nu numai activitatea doctrinară, teoretică expusă în eseuri, ci și pe cea sensibilizată în romanele *Străinul*, *Ciuma* și *Căderea*: homo absurdus. Arătînd că, în concepția lui Camus, destinația metafizică a omului își schimbă măștile istoriei tocmai pentru a se umaniza, a se face acceptat de om ca o imanență a condiției sale, Georgeta Horodincă, fără a eluda erorile teoretice ale autorului discutat, subliniază cu justete în repetate ocazii atitudinea activă a celui care, de la tentativa de a-l împăca pe Sisif cu ideea că participă la eternitate prin chinul său (*Mitul lui Sisif*) evoluează spre revolta prometeică, chiar dacă numai parțial fundată în corespondențele ei stric istorice din *Omni revolutat*. Portretul artistului, așa cum ni se dezvăluie din esul Camus, între mit și istorie, este acela al unei conștiințe angajate în lupta omului cu forțele răului din istorie, iar această luptă capătă, prin pasiunea scrisului lui Camus, o dimensiune mitică, salvatoare, o puritate autentică.

În același spirit este analizat prietenul și rivalul lui Camus, Jean Paul Sartre, în eseurile *Teatru lui Sartre, azi, Kean sau condiția bastardului și Autobiografie și destin*. Georgeta Horodincă, dovedind o lectură atentă și pătrunzătoare a celui care a dat literaturii moderne *Greața* notează la un moment dat: „Sentimentul unei permanențe inadventive își are pentru Sartre originea aici (în copilărie — n.n.) Aproape toți eroii săi sint „bastarzi”, sint alcătuiți, cum spune Goetz (*Diavolul și Dumnezeu*) din „două jumătăți” care nu se lipesc”, din două lumi care se resping, din elevul domnului Marius Louise și din nepotul lui Charles Schweitzer” (p. 109). Nu am reprodus la întimplare aceste cuvinte, căci ele ni se par esențiale pentru conștiința mistificată încă din copilărie a lui Sartre, ca o explicație și o cauză a tuturor demistificărilor sale de pînă acum. Georgeta Horodincă întuiește, de asemenea, discrepanța dintre teoria lui Sartre privind existența autentică și practica sa artistică din piesele de teatru unde personajele. În loc să-și desfășoare natura lor conflictuală în fapte revelatorii, se luptă cu „polaritatea conceptelor într-o logoterapie care nu le va vîdeca niciodată de nimic.

Eseul *Martin Preda: timp și istorie*, venind imediat (semnificativ) după cel consacrat lui Albert Camus, urmărește dialectica subtilă a metamorfozelor timpului în istorie și ale istoriei în timp așa cum se materializează în *Moromeții*, *Risipitorii* și *Intrusul*. Preocuparea artistului modern de a asculta cum timpul se aude în clepsidra unei epoci istorice este figurată prin destinele lui Iile Moromete și Călin Suru-păceanu (acesta din urmă comparat cu „străinul” Meursault al lui Camus). Esecul lor se explică printr-o inadecvare a spiritului lor la cel ambiant, prin singularizarea destinului față de cel entropic, social, cînd istoria își creează ritmul ei propriu de măsurare a timpului, indiferent la iluzia de eternitate existentă în nisipul oricărei clepsidre umane. Georgeta Horodincă integrează problematica scriitorului român, astfel, cu rezolvările și ipostazele ei specifice, într-una cu valoare universală. Mai amintim aici, ca certe realizări analitice ale unei ochi ce surprinde nuanțele în succesiunea lor esențială, sintetică, studiile M. Blecher: *un delir esențial* și *Michel Butor, romancier al „noului roman”*, studii completînd o carte cu problematica majoră a timpului nostru, cu o informație vastă și scrisă cu o sobră eleganță stilistică.

Demersul critic al Marianei Șora substanțializat în lucrarea apărută la Editura Minerva (1970) *Cunoaștere poetică și mit în opera lui Lucian Blaga* își are scopul mărturisit de autoare prin aceste „considerații preliminare”: „Ne-fund o monografie, această încercare nu va expune sistematic toate operele, ci numai pe cele revelatoare, și numai în măsura în care ni se par revelatoare” (p. 10). „Portretul spiritual” al lui Lucian Blaga începe cu schițarea liniilor fundamentale, definitorii pentru el, existente în opera sa poetică. Mariana Șora tinde să descopere o viziune integratoare a lumii așa cum ea s-ar dovedi imanență universului structurat în poezie și crede a o numi în ceea ce însuși Blaga ipostazia destinului omului ca „existență într-un mister și revelație”.

Fără îndoială că ceea ce transcende experiența mediată de rațiune, de puterea creatoare în negativ a ordinii cîștigate, poezia se exilat în zona intangibilă a misterului, intangibilă în măsura în care el va fi cercetat cu un alt instrument, inadecvat naturii sale. Mariana Șora, citînd versul-paradigmă pentru opera totală a lui Blaga „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii”, va căuta și va găsi argumente succesive în desfășurarea, extinderea unui impuls bănuît ca originar pentru cel care a scris „Lauda somnului”. Astfel, sint urmările în toată activitatea poetică a lui Blaga (ne referim la primul capitol al cărții, *Poezie și cunoaștere*) anumite constante stilistice (ca stil al gândirii), de la *Poemele lumii* și pînă la *Mirabila simțimă*, demonstrînd teză că Blaga era pe deplin format la debutul său și că unitatea de viziune a întregii opere se explică prin această *forma mentis* pre-constituită. În ce constă viziunea lui Blaga asupra lumii ca *mysterium tremendum et fascinans*? Mariana Șora, remarcînd, prin numeroase exemple vitalismul duoniasic al poetului, ca propensiune a eului către împlinirea erotică în mijlocul unei *natura naturans* și tristețea metafizică, expresie a lui Thanatos tutelînd stagnarea (*natura naturata*), consideră că absența unei transcendențe cu rol soteriologic s-ar datoră unei primitive, incoerente viziuni panteiste în care s-ar echilibra existența sfîșiată de esența sa (*Deus sine natura*). În această ipoteză, desigur că lumea, ca dat senzorial, material, va căpăta atributele unui orizont sacral, pe care trebuie să-l lauzi, sau să-l accepți cu mîhnire, chiar atunci cînd inadecvarea eu-lume va fi încontestabilă, chiar atunci cînd „mumele”, „runele” se resping de la o percepție integrală. Mariana Șora vede efortul poetului de a se reîntoarce în timp, de a se scufunda în izvorul enigmatic, uitat, de *Lette* (cum spune Heidegger), izvor al vieții eterne, drept o aventură a cunoașterii. Această cunoaștere însă, poetică, vizează esențialul și trebuie să aproximăm chiar natura acestui esențial pentru a-i urmări justificările în perspectiva eșecurilor ei tragice.

Ca specific actului poetic de recreere a lumii în zona misterului, adică între cuvintele discursului, vorbirii inteligibile, descoperim o tăcere cu un sunet special, am spune, și acest sunet fără cuvînt pare a fi tocmai glasul ființei originare, eterne în posibilitatea reînnoirii de sine, deși ea nu se raportă niciodată la nimic — adică își este suficientă și sieși ca existență integrală. Cuvintele pe care poetul le spune în efortul său creator, adică de a se scufunda în cea ce a fost inițial, au calitatea de a disocia, de a despărți, de a fragmenta prin analiză a ceea ce, în chip esențial, rămîne indescifrabil, și marea calitate a poetului ar fi tocmai aceea de a și să organizeze cuvintele într-o asemenea structură, armonie sau dizarmonie, încît spațiile dintre ele să se umple cu tăcerea ființei, ca și cum între ramurile verbale ale pomului cunoașterii (și care, în orizontul mitului, înseamnă cădere și moarte), între aceste spații, ar crește ramurile tăcute ale pomului vieții (exigența eternă a poeziei). Mariana Șora depistează diferitele figuri ale acestei întoarceri spre esențial în poezia lui Blaga (astfel ar fi dorul de somn, de uitare, nevroza de a fi fost acțiune în lumină etc., etc.) ca un efort, un demers gnozeologic, dar nu spune destul de limpede (deși ideea ar exista, dar ca o

paralelă la conceptul amintit) că la poet, în general, gnozeologia se ontologizează, că actul cunoașterii se transformă într-o tentativă de a participa la viața veșnică de la care a fost exclus prin păcatul originar. S-ar putea spune, într-un sens larg, că acest gen de cunoaștere (poetică) ce răspunde unei nevoi esențiale a omului — de a trăi o viață eternă — în măsura în care se sprijină pe cuvînt (și, într-un sens, pe concept) este goală, și în măsura în care se sprijină pe intuiție, pe tăcerea reculeasă în sine, ea este oarbă, ca însăși ființa universală ce nu se are decît pe sine și nu se raportează decît la sine. Poetul deci va afirma cu atât mai puternic viața prin tăcerea dintre cuvintele sale, cu cît instinctul morții din cuvinte va fi mai puternic — Mariana Șora, în acest prim capitol, *Poezie și cunoaștere*, dovedește a fi intuit sensul discursului blagian, dar, în arhitectura generală a cărții despre care trebuie să spunem că ni se pare foarte bună, dozează capitolul liminar oferă unele subiecțiuni — de analiză literară și expresie stilistică, neesențiale totuși.

Al doilea capitol adinește biografia spirituală a poetului mioritic prin scrutarea elementelor constante, permanente, așa cum ele își găsesc montura în piesele de teatru. *Cunoaștere și mit în opera dramatică* ne relevă pe același Lucian Blaga sfîșiat între paradisic și luciferic, ca o tensiune dramatică, adică umană, spre dimensiunea mitului figurînd eternitatea. *Zamolxe*, *Tulburarea apelor*, *Mesterul Manole*, arată în incheierea capitolului Mariana Șora, își cîștigă o nouă actualitate în teatru prin: „răstălmăcirea mesajelor, degradarea lor, idolatria înlocuind miezul spiritual al doctrinei, măștile faustice, primejdia stihurilor vrăjmoase, delănțuirea lor demoniacă, răul ca principiu cosmic la fel de divin ca binele, căutarea absolutului exploataată și degradată de fanatism” (p. 90).

Capitolul *O filozofie poetică* pune de acord intuițiile lui Blaga sensibilizate în opera sa artistică (poezie și teatru) cu expresia lor conceptualizată în încercarea de sistem teoretic. Mariana Șora analizează cu luciditate, în deplină cunoaștere a tehnicii limbajului filozofic, ceea ce se poate reține sub un „accent axiologic” ca original în gîndirea lui Blaga și ceea ce rămîne tributatar cauducității proliferărilor exterioare, de ambiguitate a sistemului.

Perspective istorice, capitolul următor, subliniază moralitatea artei și filozofiei lui Blaga, atitudinea în cultură, cît și modernitatea unui demers orientat către izvoarele regeneratoare ale mitului, iar *Metaforă și gîndire mitoritică*, disocînd între metafora plasticizantă — metafora revelatorie, între mythos și logos etc., definește gîndirea lui Blaga drept o reiterare a tehnicii de construcție a mitului cu o metaforă fabulară. Ultimul capitol, *Similitudinii*, face o paralelă îndrăzneată între autorul *Spațiului mitoritic* și al *Coloanei penitenciar*, între Blaga și Kafka, prin absența transcendenței mintuitoare din opera lor, prin potențarea misterului, enigmaticele etc. Desigur, pot fi alăturate numeroase texte ale celor doi scriitorii moderni, dar o deosebire, poate chiar esențială, ni se pare că îi desparte: la Blaga, o aceeași figură a misterelor, tainelor, cifrelor fără cheie etc., imprimă discursului o mișcare aproape blindă, oricum ele își afirmă identitatea, calitatea lor de mister, taină etc., înaintea omului care vrea să le dezlege, să le cunoască și apoi reacționează prin ceea ce sint în sine; la Kafka misterele au calitatea de a se dezlănțui spontan împotriva celui care le pipăie, fără a-l preveni de pericolul care-l așteaptă. Echilibrul lui Blaga este pozitiv, se manifestă în construcția obiectului, al lui Kafka e negativ, se manifestă în distrugerea lui.

Prin *Cunoaștere poetică și mit în opera lui Lucian Blaga* Mariana Șora a recreat un portret spiritual de autentică vibrație și fidelitate față de model, aproape un eseu (din care nu lipsește informația exactă) aproape o monografie (din care nu lipsește gîndirea liberă).

Dan LAURENȚIU

OLGA CABA

Versuri

Editura „Dacia” — Cluj.

DOMNIȚA VADEVA

Picajse

Versuri. Debut editorial. Editura „Mihai Eminescu”.

ION VLAD

Între analiză și sinteză

Editura „Dacia” — Cluj.

LASZLOFFY ALADAR

Allanțe

Editura „Dacia” — Cluj (în limba maghiară)

SCRITORII CARE AU CARTI IN CURS DE APARIȚIE SINT INVITATI SA ANUNTE LA SECRETARIATUL REVISTEI NOASTRE TITLURILE RESPECTIVE, FOSOTE DE UN PORTRET FOTO, PENTRU A FI ANUNTATE LA RUBRICA AVANTPREMIERA EDITORIALA.

DIMITRIE CANTEMIR

opere („Divanul”)

„Divanul sau Gilveava Inteleptului cu Lumea sau Gludețul Sufletului cu Trupul”, operă aparținînd lui Dimitrie Cantemir, — apare la Iași în anul 1698, imprimată pe două coloane, text românesc, și traducere în limba greacă. Virgil Cândea ne prezintă o ediție științifică a acestei prime opere a domnitorului moldovean, însoțită de un dens studiu introductiv, cu note explicative și cu o nouă traducere a textului grecesc.

„Divanul” e alcătuit din trei părți, dintre care ultima este un împrumut străin și anume traducerea lucrării unui reformator protestant, Andrea Wissowatius, *Stimulul virtutului ca fraena peccatorum*, (Amsterdam 1682).

În carte se confruntă „Inteleptul” și „Lumea”, se dezbate raportul etic între om și isptirile oferite de desfășurarea vieții, lupta între virtute și păcat, temă abordată de alfel și de Miron Costin în „Viața lumii”.

Această operă a lui Dimitrie Cantemir nu este o curiozitate a literaturii noastre vechi, așa după cum au apreciat-o pînă acum unii, ci prin tema ei, e familiară gîndirii românești și gîndirii sud-est europene din perioada respectivă. Ea e o operă a unui laic, care reși scrisă de pe pozițiile etice creștine și stoice, are totuși un scop educativ-moral, constituind cea dintîi încercare a unui cugetător român în acest domeniu. Critica și istoriografia literară n-au sesizat importanța acestei opere, în care se afirmă „un manifest al limbii noastre literare, o emancipare din tiparele arhaice”.

Ea nu e un tratat autoritar, o chemare a rătiunii, în care adevărul virtuților trebuie să apară în mod simplu și evident, ca o demonstrație a simplitii comun.

Pe bună dreptate Hașdeu în 1865, republicîndu-l, de astă dată cu litere latine, afirma că „Divanul” e un document de mare valoare pentru istoria culturii naționale, ca cea dintîi și pare-se, singura pînă acum „operă filozofică română originală”. În 1878 întreaga operă a lui Cantemir e redată de Academia Română.

Divanul se încadrează într-un efort de sinteză umanistă iar ideile raționalismului sint semn-

EUGEN TEODORU

Diana

Micile povestiri, schițe, note epice și preludii de năvăl strîns se în acest volum îl reprezintă în toată amploarea și sinceritatea

breviar

„Divanul” constituie o operă a noului spirit laic o înfrîngere a principiului autorității dogmatice, pe care se rezemase un mileniu și jumătate cugetarea europeană.

Poziția de revelație e izvor unic al adevărului este părăsită acum, iar examenul critic al omului natural, exercitat prin rațiune — cîștigă un loc preponderent în opera lui Cantemir.

ter degajat în unele schițe ca O plană necunoscută sau alături comentator cam artificial al unei frămîntări sufletești ca-n mica scenetă epică Pe strada gării. Povestirea care dă titlul cărții, Diana, e un Jurnal, o autobiografie posibilă, în care elementul senzational e bine tratat: un vînt care-și lubeste ogarul la nebulie, îl regăsește, după ce acesta e omorît, în chipul unei femei, dormînd de acte cinegetice pe care o dănumire mică Diana. Volumul cuprinde modalități epice ce se pășesc uneori la extreme: schițe puternice, dure (un medic ca să salveze pe un ne-novotet îl suflă cu disprezare aer în piept, pe care) însoțit de arăscuiri epice de rafinament simbolist (un om cu samovarul, un vagon-bond oriental, pușca filozof, lubește pentru o clipă o fată amatoare de baruri și alcooluri pe care o culțea bea, înșugă el pe trator, vindicîndu-i cu apa din samovar rînilor).

Proza lui Eugen Teodoru face impresia unei activități literare insistente, care-ar solicita mai mult selecție și adăncire, pentru că așa cum o dovedește prin Omul cu samovarul (posibil scenariu de film rafinat și poetic) autorul nu se angajează în aventuri epice (stilistice mai ales) ci-si prieste preocupările cu seriozitate.

LECTOR

MANUSCRISURILE NEPUBLICATE NU SE RESTITUIE. RUGAM COLABORATORII SA NE TRIMITA LUCRARILE DACTILOGRAFIAE

cadillacul negru

LEONID DIMOV

La început m-am bucurat, pe urmă am fost cuprins de mirare. Apoi n-am mai simțit decît o neliniște care mă silea să-mi cobor din cînd în cînd spre pînțele palmei în care-mi țîn, de obicei îngropat obrazul. Cu cîteva ore înainte, un om venit de dincolo de munți m-a anunțat că-n tirgul lui oprise în dreptul hanului Cadillacul negru. Nu putea fi vorba de un alt vehicul deoarece descrierea coincidea pînă-n cele mai mici amănunte. Omul zărise chiar și maimușoiul alb, pictat pe spatele mașinii, sub capotă.

— Nu era nimeni?, l-am mai întrebat o dată.
— Nu, probabil că au intrat cu toții la han, să se odihnească. Doar șoferul moșia la volan. Imi îngropai din nou obrazul în palme.

Veniseam cu mulți ani în urmă în satul acesta la marginea căruia trăiam și care, între timp, devenise un orașel. Eram un copil plîpînd, suferind de o boală înăscută și incurabilă. Mătușa mea, singura babă de la noi din sat care știa toate descințele, umpluse un coș cu prune, și învelise cu o năframă albă, mă îmbrăcase frumos și-mi spusese:

— Hai să mergem. Cunosc eu un doctor bun. Am fost logodnica lui.

Am ieșit din oraș și, tăind-o peste cîmp, am mers pînă ce am dat de un drum pe care nu-l cunoșteam. De altfel, nici nu părea folosit: iarba crescuse perle printră dale. Eram vesel și alergam înaintea bătrînei care-mi tot striga:

— Mergi liniștit. Ai să obosești înainte de vreme. Am trecut de un eleșteu, am străbătut o pădurice, am ocolit niște palate și, pe-nserat, am ajuns la poalele munților, în fața unui sat cum nu mai văzusem, parcă făcut anume pentru noi și pentru oricine ajunge la el. Parcă ne aștepta, în întregul lui, cu casele, străzile, biserică și toți locuitorii acela care ne salutau deși nu ne văzuseră niciodată! Mie, însă, lucrul mi se părea firesc; așa sunt țărani.

Ne-am așezat la marginea șanțului, chiar la ieșirea din sat, mătușa cu panerul plin cu prune în poală. A ridicat un colț al năframei, a scos o prună și mi-a dat-o, netezindu-le pe celelalte, la loc.

— Acum trebuie să trecă, mi-a spus și a oțat. Cadillacul mări viteza. Eram atît de uluit în-

— Într-adevăr, de sus, din pădurile ce acopereau munții se auzi un fel de uruit, un fel de cîntec surd, foarte armonios. Deși îți dădeai seama că se apropia, zgomotul nu creștea în intensitate, rămînea egal, amplu, liniștitor. După cîteva clipe, chiar dinspre locul unde jumătate de soare se străduia să apună, se ivi un punct negru care cobora lin, spre drumul de țară acoperit cu pietriș alb. Pe măsură ce se apropia, zgomotul mi se părea tot mai plăcut.

— E Cadillacul doctorului.
— Ce mare e!
— Da, are 12 cilindri, 12 metri lungime, iar motorul e făcut din piese separate de argint.
— Ce bine te pricepi la mașini, observai, mirat.
— Numai la mașina asta, fmi răspunse mătușa.

Cadillacul era acum la cîteva zeci de metri de noi. Cu motorul cîntînd în surdina, mașina se apropia de noi încet, din ce în ce mai încet. Nu se opri. Știam că nu se va opri. Că nu poate să se oprească.

Pe bancheta din fund, cu capul mult dat pe spate, alb ca varul, zăcea doctorul. Era îmbrăcat într-un costum violet care contrasta trist, sfîșierat de trist, cu tapiseria gălbuie.

— Ce s-a întimplat? — țipă mătușa.
— E pe moarte, răspunse șoferul, privind încruntat, nu știu de ce, spre mine. M-am dat îndărăt.

— Stai aici! Imi șopti mătușa, punindu-mi coșul în brațe. Auser se repezi ca o săgeată spre mașină — am uitat să spun că era un automobil deschis — zmuici portiera și, așezată lingă doctor, începu să-l mîngie pe față.

Eu mergeam pe taluz în dreptul imensei mașini care parcă începuse să accelereze. Doctorul deschise niște ochi albaștri, fericiți, și murmură:

— Mar-gga-re-ta...
Cadillacul mări viteza. Eram atît de uluit în-

cît nici nu mi-am dat seama că nu mă puteam ține după el. Dar nu m-am neliniștit nici atunci cînd dispăru în zare, dincolo de sat. Mătușa mea îmi spusese să aștept acolo.

M-am așezat pe iarbă, am mai luat, hoțeste, o prună și iată-mă acum încă în viață — nici nu mai știu cîți ani am —, gîrbovit, aproape un pitic, țînîndu-mi obrazul îngropat în palme a-tunci cînd nu-mi mîngii barba rară, gălbuie. Sfătuit de trecători vindusem prunele, imi găsiseam o gazdă la marginea satului, învățasem o meserie și îmbătrînisem în așteptarea marelui Cadillac negru. Numai că eu îl așteptam să vină dinspre cîmpie, iar omul îmi spusese că l-a văzut dincolo de munți. Mi-am pus hainele cele mai frumoase, am umplut un coș cu prune proaspete și m-am așezat în iarbă, pe taluz, chiar acolo unde mă despărțisem de mătușa mea. Acum, cînd știam că aveam s-o revăd curînd, nu mai simțeam decît o furie oarbă la gîndul că am așteptat atîta. Amurgea.

Deodată, de sus, din pădurile ce acopereau munții se auzi acel zgomot cîntat, pe care nu odată îl visasem că se apropie și zării, într-adevăr în dreptul soarelui la scăpărat, cum înainta, din ce în ce mai încet, Cadillacul negru. Pe bancheta din spate, doctorul și mătușa mea, tineri, veseli, nemaipomenit de frumoși, discutau gesticulau, rideau. Ca vrăjît mă apropiat de automobilul care ajunsese în dreptul meu și întinse panerul cu prune pe care mătușa mea, fără a întoarce capul spre mine, îl luă pentru a da șoferului. Apucîndu-l cu mîna dreaptă, acesta așeză panerul pe locul gol de lingă el și apășă pe accelerator. În clipa aceea doctorul îmi spuse ceva mătușii mele care pufni în ris. M-am demiticit și am început să alerg în spatele mașinii care se îndepărta tot mai iute. Cînd pieri la orizont, am simțit oă turbere de furie și m-am aruncat deznădăjduit în mijlocul drumului. Am început să-mi zgîrii fața cu pietre, să rag, să plîng, să înjur, să pufii, să mă strîmb, să mă rîducesc, să casc.

Noaptea țirzii vecinii m-au ridicat și m-au dus acasă.

PRIKING: PORUMBELUL

Jurnalul unui martor ocular

DESPRE ILUZIA SUPERIORITĂȚII...

Recunosc că pentru mine filmele de aventuri, de groază, romanele polițiste, nu reprezintă niciun interes. A te hrăni cu violența și nebunia altora mi se pare ceva deplorabil... Ideea că un om ca și mine, bîntuit de spaimă și neliniști, încearcă să mă îngrozească, mi se pare penibilă. Ideea că stau într-un fotoliu și gust în halat și papuci scene de violență, crime odioase și abilități la fel de odicioase, imi apare ceva morbid. Spectacolul unor oameni pașnici ahtiați după scene de groază, după scene „tari” care să le bicuiască sensibilitatea lor virtuoaasă, mi se pare de o nesfîrșită tristețe. Chiar și citirea unei cărți numai în scop de distracție îmi dă o senzație de ruină aproape fiziologică. Cînd mă vîd cu o carte în mîna așă, numai să-mi „omor timpul”, am un sentiment de jenă și promiscuitate, mi-e rușine să nu mă surprindă cineva într-un asemenea moment de prăbușire.

Dar nu blamarea unei anumite literaturi constituie tema acestor însemnări... Incapacitatea de a te apropia de anumite gusturi și plăceri comune ne creează iluzia unei superiorități. Declamăm cu mindrie interioară... Iată că eu sînt incapabil să citesc romane polițiste. Mie, spre deosebire de alții, această literatură mi se pare stupidă... Eu nu-mi umplu vidul interior cu tot felul de ineptii sumbre... Eu nu fac glume obscene, eu nu cumpăr tablouri, eu nu joc poker... Sînt convins că două lucruri nu pot să fac în viață: să mă sinucid și să cumpăr tablouri... Am trăit multă vreme cu iluzia acestei superiorități... pînă cînd iluzia s-a destrămat... S-ar putea să ajung să cumpăr și tablouri...

Dacă există viciul de a citi literatură polițistă, apoi fără îndoială există și viciul de a nu citi literatură polițistă. Dacă există viciul de a juca poker, există în aceeași măsură, cu aceeași intensitate, viciul de a nu juca poker; dacă există viciul de a fuma, apoi există viciul de a nu fuma.

Mi-am dat seama că eu imi făcusem din incapacitatea de a citi literatură polițistă un obicei, o posibilitate de a mă distra și de a fugi de mine... Ceilalți își umpleau vidul citind literatură polițistă — eu imi umpleam vidul ironizînd-o sau blamînd-o... Mai mult decît atîta... Disprețul meu devenise și el un obicei — un viciu de care nu mă puteam lipsi, fmi era necesar, duceam lipsa, tot așa cum ceilalți nu se puteau rupe de plăcerea unei partide de poker. Eram chiar într-un fel recunoscător celor care jucau poker; într-un fel mă ajutau și pe mine să am un obicei și să-mi umplu timpul cu iluzia superiorității mele... Dar superioritatea mea era o iluzie, virtutea mea era la cheremul viciului altora. Viciul celorlalți imi hrănea trista mea virtute. Ea nu exista în sine — ci prin comparație — era o biată reacție. Înșiși conștiința superiorității tale poate degenera într-un obicei, la fel de anost ca și jocul de table, sau ceva asemănător.

Aș vrea să fiu înțeles exact. Eu nu spun că imposibilitatea de a juca poker e un viciu... Sînt oameni care nu joacă pur și simplu poker, și nu-și fac nici un titlu de glorie din asta... Dar a avea conștiința superiorității tale fiindcă nu joci poker, a te împuna interior cu această cucerire, a privi de sus oamenii din această pricină, este fără îndoială un viciu de aceeași forță și mizerie ca și viciul condamnat. Conștiința superiorității și jocul de poker au o rădăcină comună, sînt unul și același lucru. Numai că un om își umple vidul jucînd cărți pînă la trei noaptea, iar altul își umple vidul lăudîndu-și virtutea tot pînă la trei noaptea, dacă nu și mai țirzii...

LECTOR

Teodor MAZILU

ION BLEDEA balade

I.

„Stăteau ahonii sprijiniți în suflute, în rînd, și cel mai mare era șeful. Șeful avea mîinile mai lungi și putea cîrpi cu ele neamul în întregime, neamul trebuia să știe că el e șef, că-l șeful lui și că mai există neam atîta vreme cît el mai are chef să facă pe șeful. Și făcea peste tot pe șeful, el legase mîinile femeii și-i mulțumea pentru asta neamul întreg căci el, din capul lui pogorise hotărîrea de-ai lega femeii numai o mînă și s-o lase pe cealaltă să trăiască, să trăiască peste coastele lor.

Cînd au ajuns la femeie ea stătea tot ca atunci demult și mîna liberă se bălăngănea spîntecînd aerul. Dar n-o găsîră singură și culeseră înc-un ahon dintre mădulele ei fierbinți și sătule de așteptare prea-nînsă. Apoi trecură din nou peste ea, înții șeful, apoi ceilalți, fiecare după lungimea brațelor și timpul pierdut în lume, de la născare încoaec. Și se retraseră rînd pe rînd, șeful ducea-n brațe noul ahon, pipăindu-i coastele și gîndindu-se la clipa cînd ele vor ajunge alit de mîni încit femeia să le poată mîngia. Mai erau mulți ahoni cu brațe scurte și șeful îi ținea atrînați pe-o funie acolo la locul lor de popas între două născări, se adunau tot felul de vietăți pe-aproape să se minuneze de frumusețea lor și ahonii cu brațele lungi dădeau lăma-n ele sugîndu-le singele și îndestulîndu-se.

Șeful auzise primul la funie și după ce atrîna noul ahon între cei cu ceva mai vechi, se trase mai la o parte ca să aștepte trîznetul, trîznetul îi crăpă caoul în două și el își înhăță în mîni cele două jumătăți de scăfirile prăvălîndu-se apoi împreună cu ele în altă lume. Un ahon de pe funie fu dat jos și aranjat între cei cu brațe îndestule, alt șef trecu-n frunte gîndindu-se și el la un fel de curăție dreptate pe care șefii trebuie oricum s-o facă.

Din nou veniră vietățile, priveau toate la noul ahon rînjînd și acesta stătea pe funie la capăt și se chiora cine mai știe unde, după puterile lui. Ahonii cu brațele lungi pîndiră șireți, cu șeful în frunte se aruncară-n vecini, la vietățile binevenite și binecuvîntate. Dar fu o lovitură care cutremură neamul, un fel de cutremurare necunoscută de ahoni pînă atunci, vietățile își aleaseră și ele un șef și șeful lor spîntecă șeful ahonilor, proșpătul șef. Și îi luă altul locul, cel cu brațele mai lungi dintre ei, și altul fu coborît de pe funie să-mplînească neamul dar pe funie rămăsese un ahon mai puțin și cum dracu să leși din încurcătura că nu poți lăsa neamul ciunt și nici n-ai cine să nască alt ahon la vreme. Că peste femeie au trecut abia acu nu demult și și-au cules ahonul menit. așa că altvea n-aveau ce face.

Noul șef dădu un ordin pietros, o fi avînd și el idelle lui de șef, de șef al ahonilor. Dădu ordin și plecă înainte, ceilalți se strecuraseră încet după șef, ca lupii, dar ei nu erau lupi ci ahoni și nici nu le trecea prin cap să fie așa ceva. Că nu poți fi nimic cînd îți-e neamul ciunt și n-ai idei cum să-l împlînești la loc, cînd nu-ți poți procura de nicăieri un ahon nou, fie cît de mic, dar să ai ce atrîna pe funie.

2.

Femeia era din nou singură, ahonii i-au cules creatura și s-au dus, și cînd Doamna vor mai veni înc-odată, ahonii, că pînă la unu nou mai este. Dar pîntecul ei de-

abia se trezise din moleșală și încă nu trecuse bine un timp scurt cînd primul ahon se-apropie de ea și-o izbi în cap o cruntă fericire. Era o minune dar ahonul apăruse și era acolo și apoi veniră și alții ahoni, toți se strînseseră-n jur mormăind și femeia nu mai știa ce să creadă. Nu se mai întimplase pînă atunci așa ceva. Șeful, noul șef, își lipi urechea de pîntecul ei și asculta crispat, nu asculta, că n-avea deocamdată ce să asculte, încerca doar, voia să vadă cum o să asculte mai țirziu. Ceilalți au făcut cerc în jurul femeii și nu mai văzuse ea atîția ahoni la un loc niciodată.

După multă vreme un ahon chiui căci văzuse pîntecul umflîndu-se, îl văzuse mai umflat ca înainte. Șeful își lipi din nou urechea acolo unde și-o mai lipise cîndva și ahonul dinlăuntru îi dădu primul semn de venire pe lume. Apoi pîntecul creșcu și mai mult, din ce în ce mai mult, timpul trecea și noul ahon trebuia să sosească. Încrămenirea deveni și mai crîncenă, coborî noaptea și nu se-n-tîmplă nimic, spre dimineață însă neamul ahonilor era lar întreg căci da, le apăruse semenul. Dar nu apăruse ca toți semenii ei altfel, el apăruse dar pîntecul tot ne înfocmit era și nu mai știa el ce să creadă. Apoi se lămurî totuși, ahonul nu veni singur ci însoțit de-o nouă femeie și fericirea umplu acest neam. Că aveau ei o nouă femeie și pot fluiera acuma liniștiți, nu v-a pieri ahonimea. Dar ce să facă ahonii cu noua femeie, pe funie n-o poți atrîna căci ea nu-i ahon și această întrebare le tulbură mîinile. Și nici vietățile nu s-ar mira de ea căci nu se miră vietățile de-o femeie cit o grămadă de lacrimi...

GEORGES OUDOT: PORTRET

breviar

NICOLAE VOICU

Poezii

Printre cele dintîi apariții ale Editurii „Mihai Eminescu”, se înscrie, ca un bun augur, volumul de poezii al lui Nicolae Voicu, în talentul căruia Geo Bogza (mărturiseste chiar pe coperta cărții) crede fără oprită. Rîndurile lui Geo Bogza nu ne-au derutat, fiind pe ultima față a copertei a doua, le-am descoperit după ce parcursesem în întregime cele 80 de pagini.

Ceea ce atrage atenția în primul rînd la acest poet tînar este prezența emoției ca secret al poeziei. Nicolae Voicu nu se joacă în mod steril cu vorbele, el le îmblînzește sălbăticia primară, le geometrizează efectele:

Un trup frumos, de ceară, și-un năsturi / ce tăcut / și armonia soaptel, ce tristă cînd vorbea l / O să mă lerte viața, cîndva, că n-am bătut / Mirările din ochii-i de pură catifea (Iubirea).

Lingă asemenea exemple de virtuozitate prozodică (și nu numai atît), în care melancolia se dezbracă suav de umbrele unui

simbolism supraprăfînat poetul își continuă fără excese exercițiile de vers alb: Sub Poezii nu mai e nimeni; / nici vreme, nici început. / Apoi, pe malul Rîului, pe-o lacrimă de cîntă, / pădurile ucise. O, Basmu-a murit (Procesiune).

L-am urmărit pe Nicolae Voicu în reviste, dar risipirea poemelor în pagini nu ne-a putut da o imagine, un contur. Este simțitor cît de mult îl conturează acest mod Nicolae Voicu afirmă o indiscutabilă originalitate oferindu-ne o poezie armonică și personală, mai ales prin faptul că nu se aseamănă cu a colegilor săi de generație. Pentru încheierea o definiție lirică a Poeziei poate fi echivalentă cu un fel de manifest al volumului: Te caută iubirea dar Tu te-ascunzi în toate... / Furîndu-ți viața-ntr-una cîinii or s-o prade-n drum, / Imi voi goli-n mări traista de doruri dezliniate / Și-necet, încet, nestînoș, o să te-arătî din fum.

„Cercuri de foc” — carte de poezii

Așa se întîilează cea mai recentă culegere de versuri a Casei creației populare Argeș. Aici, alături de poemele unor poeți cu volum tipărit ca Ludmila Ghițescu, Dumitru și Ion, Otilia Ghiculescu, Ion N. Voculescu, apar numele unor poeți mai tineri sau mai puțin tineri care se mențin permanent la nivelul cenzurii locale, a căror producție nu depășește anualul bilanț editorial al caselor de creație.

Sînt oameni care de multe ori rămîn intimidăți în foile județene. Pentru a convinge, printr-un singur exemplu, că această izolare trebuie vindecată cumca, transcriem un singur poem din culegerea argeșeană intitulat Popas, semnat de Matiana Ligia Popescu: „Cînd totul / se petrifică-n alb, / pînții ies birutori / din vis / și în așteptă-n cumpăna fîntînii / ca pentru o sărbătoare, / între inimi leagănă inelele / noastre / și nu rămîn / descoperite ulcioarele / chiar dacă timpul / se lasă pe coaste o binecuvîntare //”

MIRCEA DINESCU

Naștere

Pe căpriorii nopții beau comete
mă lătră somnul doamne, și neantul
a doua oară trupu-o să mi-l fete,
mai mult mirare prăbușit din alul.

De m-ar spăla cascade moi de ingeri
ca și cum ochiul mi s-ar face vislă,
străin de mine însumi în răstîrgeri,
orbescînd prin mările de pișă.

Legat la ochi fac dragoste cu
moartea
iubindu-ne egal cu-aceiași ură
și nu mai știu precis care e partea
cuvîntului de la călcîi la gură.

Balanța
cu dragoste

Șuieră miera-n ceas; clădești o iarnă
din gesturile simple ce le am
și singele-mi va fi subțire gornă
și ochiul arbore topit în geom

Dar ostensesc zăpezile din fluturi
să ard-n noi copilăresc talas,
adeverind o muzică-n țesuturi
cum lînîstea e zestreă celor lași.

Și totuși trupul tău surpat în vară
prăpastie-i a dulcelui declin,
ca un boțez pe buze-a doua oară
sau înțelept voi fi, sau arlechin.

Metamorfoza
îngerului

Frige iarbă pasărea din mîne,
grăpîle-mi ning pe mușuroi
poate-n locul unde se cuvîne
inger blond în oul de noroi.

Cum mă duc furnicile drept mire,
cad lucerile dintr-un vultur orb
și-i mai mult pedecaps de umire
truoul zvelt în care mă resorb

O, de-ar fi o gaură în moarte,
să mai fluiere somnul din priviri,
suflete-i aproape-n departe
cu dorința altei răsări.

Totuși umblă cineva la stele,
glorios călcînd pe ochii mei
cînd imi trag sub pleoape reci dantele
de uitare-n gropile cu lei.

Hamlet în noi

A fi sau a nu fi — o, prinț nebun,
copil al secolului douăzeci,
clădim un răz în ingeri de tutun
și colindăm istoria în beci

O, cît aș da să nu mă mai găsesc
păcătînd mereu prin adevăr
în catedralele din lemn chinez,
orb glorios — zdrobit sub flori de măr.

Ce fericiți, ce măști vopsite n rîs
cînd sub prețete păgubim idei
ca o vioră fără de saciz
cranului lui Yorik să-l arunci în zei.

Pian

Un colier de iepuri ogarii vor la gît,
cum moartea cîntă dulce la un pian
din prunci
și iar mai ning pînții singurătății,
încît
doar eu înfîmpin roua ce sfîrșie în
lunci.

Alunecăm pe pîrtii de iarbă-n
Paradis
dar vinovății sînt ochii, ca niște
fluturi orbi
și mi se pierde vorba și nu știu ce om
zic
și trupul e-o suveică rotîndu se-ntr
corbi.

Abia ating pămîntul, dar nu mai
sînt ce-am fost,
pe-acoperișul lumii femei n am mai
vinat,
sînt slabi ogarii doamne și au miroslu
prost
și cîntă iar pianul de spaimă luminat.

măști

Când clinchetul diafan al orologiului mascat din salonul orientat vesește miezul nopții, stăpînul castelului se ridică de pe covorașul cu păduri plin de frunzarul arborelui promisiunilor și își schimbă finuta de han filozof de cochetează cu poezia, lepădînd sutana de atlas și imineii cu ciucure și virf răsucit de aur, pentru a se încorseta în costumul negru de diplomat al unei puteri centrale, singura finută, de altfel, în care își poate permite să deschidă largi ușile de abanos și să pătrundă cu pas teapăn și coada fracului bălîndu-i înăuntru de la jocuri. Timpul a rămas aici pe loc, încercînd între limbile jocului decorativ hrînit de patru busteni în cruce, mereu de aceeași dimensiuni, dar mereu alții, schimbați de mina unui servitor discret și misterios, în vreme ce invitații joacă de multe decenii împreună aceeași jocuri și își tocesc pantalonii sau pantofii în jurul rufetei ce macină între dinții ei milioanele și orele cu aceeași lipsă de înedit a mișcărilor circulare patronate de vocea pretențioasă dar depersonalizată a unui crupier fără vîrstă. El există aici dintotdeauna și întreține decorul care fără el s-ar topi în fumul ce se liberează în grădini exhalat din plămîni mîcinați de boli. La mesele de cheman-de-fer și bridge, pe canapelele ample și moi în formă de semilună pentru beletă sau la partidele încordate și monosilabice între așii pokerului, ministrii care au murit de mult, prinți pe ale căror cruci numele s-au și stins, ori markgrafi a căror stirpe a pierdut perucile pudrate și a ascuns prudent un „pon” filamentar sub o caschetă plie-bee, se fumează într-una și figuri cu tutun adus din noile și vechile Indii, se beau vinuri ca niște gvoaeruri dezgropate din sticle vechi, pînă nu de mult acoperite de păienjenii. Amfizionul navighează pe un covor de Buhara sub lumina strivitoare a unei lămpi venefiene cu două sute de lumînări de la o masă la alta, salutînd afabil imaginile ospesților săi, adresîndu-se cu

cite o glumă, schițînd o discuție ușoară, aluzivă, spirituală, de loc angajantă, sau privind cărțile vreunui jucător cu o insistență care-l face pe acesta să-și întorcă la un moment dat capul, cerînd aprobarea tacit-admirativă a privitorului din spate cînd este o figură mare, ori atestîndu-și nervozitatea în caz contrar. Șurte priviri neutre schimbate cu alți chibiți, un pahar ciocnit în trecere cu mareașul care-l invită în melodia înaltă a cupelor de cristal de Boemia la o vîntoare pe domeniile sale, un ochi îndreptat fugăr spre ruletă și celălalt către canapeaua unde ministrul interiorului își încearcă norocul în fața mitocului pentru colonii. Apoi, ajustîndu-și lornionul, distinsul diplomat își compune un zîmbet victorios și se retrage din adunarea de sofi înșelați la acea oră, pe care-i disprețuiește în secret de la înălțimea celibatului său și, lăstîndu-i învîlului în propriul lor fum să-și cheltuiască restul nopții în cercuri cu multe zerouri, amestecate de plușul verde cu bijuterii masculine și promisiuni ce se fac doar la ananghie, se retrage printre două miniaturi secolului XVII timpuriu după draperia unde îl așteaptă pe o mîsăță franțuzească, a cărei menire nu este, cert, jocul, patru tăblițe de fildeș. Își salută cu demnitate partenerii care ar fi trebuit să ocupe scaunele goale și îi întrebă, știind răspunsul dinainte, de ce evită societatea aleasă de alături și se izolează în acea cameră prea întunecoasă pentru strălucirea decorațiilor pe care le poartă fiecare. Ascultînd flatat protestele lor voit vehemente, noul venit se așază în spatele unuia din scaune, acela care ar fi trebuit să fie al său și, după ce contemplă o clipă tabla, pune pe masă o piatră, întrebînd îngrijorat dacă pre-înălții invitați servesc șampanie la joc sau amină această desfatăre pînă cînd vor ieși pe terasă. Trei răspunsuri se rialză dorinței lui intime și, fiind poate singura ocazie cînd au ajuns toți patru să fie de acord, valetul misterios și dis-

cret apare printr-o ușă acoperită de aceiași tapet ca pețele și își găsește stăpînul în picioare, în dreptul altui scaun decît al său, jucînd ca și cum ar fi ambasadorul englez. Amfizionul trece pe rînt la fiecare tăbliță, împrejurul mesei, tratîndu-și partenerii la fel de jovial ca unul ce nu trage nici un profit din naiva amestecătură a pietrelor pe masa lăcuită. Închînd în numele prieteniei care-i leagă pe cei din aceeași mare și distinsă breasla a diplomaților și duce paharul la buze puțin tremurat, sub zîmbetul atotînțeleghător al servitorului ce se retrage discret. Jocul continuă în aceeași atmosferă deșajată de mai înainte, gaza plîmbînă-și se vorbind tare în jurul unei mese goale, într-o cameră goală a unui palat pustiu, unde singurul om viu este servitorul bizar care apare în mai multe puncte deodată și cu același suris profetic îndeplinește măruntele datorii ale serviciului său. În cîmpăna dintre noapte și ziuă apare iar și murmură abia auzit în urechea stăpînului mesajul unui sol funebru venit într-o goană din capitala îndepărtată, cum că regele a pîșit în rîndul sfinților neavreolai ai Pantheonului și iar umilul supus al monarhului său face cunoscut și interioacitorilor inexistenți, tragedia poporului al cărui fiu este cu o durere stăpînită în exterior, ca ei să bînuie marea prăbușire dîndu-ntru, deoarece ca vechi diplomat cunoaște prea bine regula celor patru D: distins, distrat, distant și discret. Prins în mrejele jocului nu i se poate zmulge și își petrece restul nopții în aceeași mișcare în jurul mesei, egal și neabătut, iar cînd primele raze de soare plimbesc în vitralii, valetul cu zîmbetul prevestitor de sumbre destine culegute afectat de pe covorul inestimabil de Buhara peruca și lornionul stăpînului, pe care-l rostogolește cu virful pantofului într-un colț, pentru ca a undeva, în cine știe ce cartier mediocr, copiii să-i complexați să-l mizeze pe dispărut în vulgare și tragice grimase.

BABOULENE: NATURĂ STATICĂ

SEBASTIAN REICHMANN

Acceptarea inițială

as fi luat înfățișarea oricui cuiva deși abaterile imperceptibile ale măștilor inconjurătoare
se risipeau în aerul strident
cu maxilare kilometrice hiperbolice dar terestre
as fi zis puncte peste abis
înghițind portia cea mai caldă a frigului servit
bătura cea mai plină de tăcere
cea mai plină de daluri
care reprezintă o deschidere și o apropiere
infinită
as fi zis indiferența
e un cuvînt liniștit
așezat pe o colină cu scări
și după toate ar fi urmat melempsihoza
transhomanța
transgresia
progresia
ereziiile acaparatoare ca niște doici plîpînde
în puterea nopții
în miezul zilei al vieții
as fi înaintat cu o viteză mult mai mare
spre seninul de pe brațul
ce-mi revenise mie
la împărțirea vaselor comunicante.

tu n-ai materiale cu toate că
materiale îți sînt mereu furate
cavalerul adormit pe marginea rozei
știa singur adevărul
că te poți ascunde exploziv în spatele tău
adînc în spațiile unui pronume
care evadează din gramatică tîind grățiile
cu o pilă minusculă
gîtul fiind cu raso cu redingota
într-un stil de joc pe tabla cu careuri
conduce la capcane
la neînțelegeri mizere care strălucesc ca lama
unei baionete
de oțel de oțel de oțel.

MARIUS VULPE

Clepsidra

Prin gura subitărită de sticlă
Nisipul curge fremătînd minunea Inviață
În firele rotunde-gri, minusculă
Sămînță nevăzută a miilor de perle
Fructe de os crescute în matricea de carne
Maternă străjuind sub aripa lichidă grea și
verde
Ce-și murmură în sine ei iubirea
Și soapele nebănuitelor harpoane
De soare fecundant în folduri mătăsoase reci
Unde nici timpul nu cutează să pătrundă,
Dar vasul mereu de sticlă cu gura lui subțire
răsturnată
E drumul îngust și limpede bulelor-semințe
Din care cad veriginos clipele moarte
Cicniate în tăcere uniformă
Și odată nemiscate sunt trecutul
Ce se-ncrutează-n aer ca mici statui de bronz
Să-nelate-o în desăvîșirea noastră
Și-a celorlalți ce vin mereu din urmă
Însemne de hotăr

Act

Pădurile de conifere
Maree verzi revarsă sub biciul nevăzutului Eol
Iar jos în hrube lumina iritată

În evantai gri se stinge
Mofotol,
Dar vânel înalt cine-l aude
Cînd trîznul cu limbi de viperă fierbîntă
Se învîrtește-n timpla cetinei, o mîngie
De aur ce își lasă
Suvor lucirea-n rană tremurînd
Și palina cine-o presimțe
Necrutătoare, surdă, cu buzela lentacol
Scăldînd parimela de rădăcini, spre culmi
Inverse se strecoară
Iar miile de guri înhăță și sorbesc
Din vinul altei lumi

Soartă

Nu mă minii că zilele rotate
Fugind ascund în ele cite-un pic
Din roua caldă,
Măntîni năsrîșite o credeam
Scăldînd baletul pleoapelor.
Cînd prîhnirea
Se cubărea în ochiul meu cu salba-i caznă,
Nu socoteam
Bătrîna cucuvala de clepsidra
Să-și scape ora, clipa
Pe fildesul toci al clapelor
Cînd peștera urechii înoată-n somn plîpînd
De-alta vreme.
De-aceia azi sortit îmi e pesemne
Ca să plonjez în mările secale
După cuțitul apelor
Tîind

O, șarpe

Îi-ai desgolit pupilele lîhnite
A ochilor triunghiulari
Pîndînd mătasea iazurilor mele
Neprihănit
Egretelor muiale-n puf al
Ce-n linistea seninului străjere-s
Cu halebarda papurei cînd noaptea
Dansează-n păr cu flori de lămiță
O, șarpe ostent, te-mpărțeste
Din ceștile arterelor pulsînd
Tăcerea de sidet și-n cuibul scoicii
Din timplă îți așează colierul

șerpuirea

„Ce-am văzut noaptea asta Ilie, îmi zice odată, n-am să mai văd în viața vieților mele. Atît am mai sărutat-o Rița pe Tuca notarului în fața întregii omeniri că i-o spusit toată gura. Și ce fel de femeie e asta eu nu înțeleg, că făcea ce făcea el, pe urmă rezema capul de perete, tăcea, îl privea și plîngea”. Ea plîngea din drag pentru dragostea ei.
Da-nfirșit, după căsătorie și-au ridicat din darul de nuntă chiar acolo în centru o casă dă locuit, iar alături o căsuță mai mică, o baracă de scînduri în chip de prăvălie. S-ar zice că prin despărțirea asta tăică-său o rămas cu băutura iar el cu celelalte. Umbra larma în palton. În pardoseală pe din două, oarecum prea dreaptă. Numai că în curgerea ei fără oprire vremea e una pentru toți, neîmpărțită. Adică veau să spun că timpul îngrădindu-i pe

Sculptură de ROBERT RIGOT

amîndoi, el nu mai aducea marfă, vindeau din ce aveau. Pînă la urmă bătrînul a scuiptat, a pus lăcă și a cedat-o statului. (Acum e bufet comunal acolo și e gestionar chiar soția lui Visarion Drapac, ăla de care v-am pomenit). Rița însă n-o mai putut s-o apuce pe alt făgăș, fiindcă tușea din ce în ce mai tare așa că economisea ce avea. Plănuse el în așa fel vînzarea să-l ajungă vreme mai multă. Dimineața se îmbrăca curat, luau amîndoi cite-un registru și cei cîțiva pași de la casa pînă la baracă mergeau alături cu registrele sub braț. Deschideau și așteptau cumpărătorii. Și ca să nu-și zică ei lor, probabil, că nu fac nimic, scooteau toată ziua nu știu ce în registrele acelea. Ea dicta, el nota, scootea, însă prin mijlocul asta mai mult se sărutau. Iar seara cînd Tuca făcea mîncare, el stătea la gard în fața casei, și mai întrea pe un om pe altul ce mai face și cum mai e cîmpul.
— Cîmpul-i bun, Rița, spuneau oamenii, că se să spună, sănătate să fie.
— Este, este, sănătate este, răspundea el.
Slăbise tare, ochii îi fugiseră în fundul capului și la față arăta pămîntul. Cu timpul bruma aceea de marfă s-o împuținat și în vara următoare Tuca o început să umble la cîmp... Să fi fost ceea ce vă spun prin anul '48-49, cînd guvernul popular luaseră unele măsuri orientate în ce privește. Noi eram oameni veniți din război, din prizonierat, despărții vaszicică ațitia ani, și ca să nu ne mai dezbinăm iar am hotărît să ne învecinăm pămînturile pe culturi. Adică aveam fiecare bucată lui, da eram alături.
Neînvățată cu munca Tuca rămînea în urmă, da noi prin mijlocirea asta a unirii, mai scăpam săpîle și în bucată ei, iar seara cînd venea Cristache Horobilă, un flăcău, cu compasa de lemn să ne măsoare, îl măsura și ei și ea se bucura. Și prin ureea asta a noastră în tarale, ne îndemnam și ne încurajam unii pe alții încît dimineața toată lumea în putere ieșea la cîmp. Nu mai rămîneau peste zi în sat decît Rița și unu Vasile Penteluță, un om mic de statură, care pe motiv că fusese la vremea lui consilier la primărie, acum bea toată ziua. Rița scootea de dimineață cele două cutii cu bomboane, afară pe o masă, în fața barăcii, că atîta le mai rămăsese, două cutii și ieșea în drum să-l găsească pe Penteluță. Penteluță venea gata beat și începeau. Le plăcea la amîndoi politica și cînd discutau așa se aprindeau de tare încît Rița, slăbit cum era, după un timp se rezema de gard și se odihnească. Penteluță însă pune palaria într-un stîlp, se dădea iar în mijlocul drumului, își suflăa mincieli și atunci se înflăcăra.
— Bine, bine îl răspundea Rița de-acolo de lîngă gard, da vezi mata bădîie Vasile că vremurile-s în foarte mare prefacere și eu te-ntreb ce-o să facă calcimea. Ci-ția ca un om fugărit da nu se lăsa. Mie să-mi spun ce-o să facă calcimea.
— Uite că parcă mă strînge-n spate cînd mi-amintesc ce-l răspundea Penteluță la întrebarea asta.
— O să bea, ș-o să petreacă. Calcimea o să bea și-o să petreacă, îl spunea Penteluță, după care își lua palaria și pleca să caute băutura.
— Se vede însă că prietenia asta a lor n-o fost prea întemeiată, pentru că, chiar în vara aceea cînd l-o stîns Dumnezeu pe Penteluță, Rița s-o uitat la înmormîntare de la el de pe prispa.
Rămas singur și fără Penteluță, Rița punea mîinile la spate, ieșea în drum și se plimba singur. Era o umbră nu un om.
— Ce faci Rița, ce mai faci domnu Șuba, îl întreb eu într-o zi.
— Ce să fac, bădîie Ilie, se oprește el curios, laca mi-o spus un doctor că mai am puțin și mă fac sănătos. Mi-o dat un me-

dicament special, o untură de pește din Oceanul Pacific și-mi merge de minune. Mulțumesc lui Dumnezeu, dacă mă ține așa, la vara viitoare îi dădese de zbirnie. Iau seara, la culcare, cite-o linguriță și mă trezesc dimineața împuternicit de parcă să mai avea un om în mine. Eram în drum și el nu s-o mai uitat la mine, se uita pe sub pălărie la cutiile acelea care se încălzeau la soare pe masă, în fața barăcii.
*
În vara aceea din cauza ploilor prea dese din primăvară semănăturile înfrîzlară și cîmpul rămăsese jos pînă tîrziu spre uluie, încălț puteai vedea un om de departe. Așa o apărut într-o zi Rița, înțil departe, departe și tot venind.
— Uite, iaca, vine un om zice o femeie. Și parcă vine și parcă nu vine, da vine. Punem noi cu toții palmele streșină la ochi și ne uităm. Valuri de aer incinse îl băteau din toate părțile și te așteptai, cu încheieturile șubredă cum îl știam, să se risipească din clipă în clipă. Și cu cît se apropia îți dădeai seama că înaintea din ce în ce mai greu, da tot înainta, ceea ce însemna că tot era oleacă mai puternic decît putera aceea care-l trăgea înapoi. Tuca o lăsat sapa jos, l-o ieșit înainte în drum, au stat ce-au stat de vorbă acolo, pe urmă au luat-o alături parcă tot vorbind ceva înspire un pîște, un tușis de soc, crescut în mijlocul miriștei. Tuca s-o mai oprit odată, s-o oprit și el, au vorbit iar ceva din care, după cît înțelegeam de departe, ea nu era de aceeași idee cu el, da pînă la urmă s-au adăpostit amîndoi după tușul acela.
Femeile s-au mai uitat cit s-au mai uitat și pricepînd, de rușinea noastră a bărbaților, s-au apucat de plivit. Și ca să nu spună că te trecea lor atunci prin minte, că pe femeile taman cînd trebuie s-o apuce rușinea o apucă nerușinarea, au început să vorbească fără noimă.
— Tu taci, îl zic nevesti-mi, taci și plivește acolo.
— Plivesc, iaca plivesc, de ce să nu plivesc m-o ascultat ea adică. Iaca plivește și Anica alături, că ce să facem. Parcă tu nu tot așa. Îei buruiana de colo, o smulgi, o arunci, curăți frumos împrejur și rămîne firu curat. Nu crește el omu decât n-are oleacă de îngrijire d-apoi biata plantă.
— Mai taci femeie, îi zic.
— Tac, de ce să nu tac, iaca Ortața cîntă...
Ortața lui Sumanaru era o văduvă tînară, căreia nu i s-o mai întors bărbatul de pe front, ci o primit în loc un pîlc cu o multime de timbre și stampile și de aceea toată ziua, cit era ziua de mare, își cînta într-un cîntec pîrerea ei de rău. Dar a tăcut și ea a mușit și nevastă-mea alături și nu se mai auzeau decît săpîle. Ai fi zis c-o uitat, numai că îndată ce s-a înălțat Tuca de după socul acela dat în copt, s-au întors toate ca anunțate. M-am întors și eu, că ce era să fac, ce am găsit-o pe Tuca ocobînd tuția. Cam după ce-o ajuns ea în drum s-o ridicat și Rița. O stat puțin acolo, uitîndu-se la soare și s-o pomenit. Că-ța încet prin miriște, cu atenție să nu se înțepe, în drum o pus mîinile la spate și s-o dus. Tuca o venit cu capul în jos, rușinată, s-o oprit la sapa ei și s-o apucat de plivit. Rămase așa de în urmă încît noi din mîlă ne-am rărit fără vorbă, am luat și postafa ei, iar ea după ce-o terminat restul acela o sărit în față, în rînd cu noi.
A doua zi însă Rița a apărut iar. Tuca o lăsat sapa, s-o dus, l-o așteptat în drum și s-au retras după pîlcul de soc. Faptul s-o repetat și noi ne-am obișnuit eu asta, așa cum te obișnuiești cu o nenorocire. În fiecare amiază Rița strîngea cutiile, și o pornea spre cîmp. Căldura creștea pe zi ce trecea și într-o zi ne pomenim cu el cu mult sub amiază, pe la orele zece. Tuca s-o dus mai repede ca altădată, parcă, am cîțit noi în purtare ei, bucuroasă că scapă. După ce-a ieșit de-acolo Rița o ridicat palaria spre noi, le-am ridicat și noi pentru dînsu și a plecat. O pus mîinile la spate și s-o dus încet pas cu pas în felul lui. La amiază noi am încetat lucrul, am încercat să mîncăm și să ne odihnim dar din cauza căldurii n-am putut face nici una nici alta. Ne tot învîrtam pe-o parte și pe alta, am săpat copci adînci să dăm de pămînt umed ca să ne răcorim fețele, dar n-am dat. Răsulăm greu și ne uitam tăcuți unii la alții de parcă fiecare îl întreba pe celălalt dacă-l ajunge aerul că lui nu-l ajunge. Așa că ne-am apucat iar de treabă. Plivim și făcăm și numai Ortața lui Sumanaru cînta.
O văd pe nevastă-mea oprindu-se să-și steargă fața cu basmau și mă oprește și pe mine.
— Ia uită-te tu mai bine Ilie, îmi zice, vine un om sau îmi joacă mie în față ochilor ceva alb cu negru.
— Ce-l drept era un senin că și te tulbura vederea și chiar așa cum era îmbrăcată Rița, cu pantalonii buni, cu cămașă albă și pălărie, puteai să zici că și te sare.
— Du-te Tuca, du-te, am îndemnat-o noi, du-te că-ți ducem noi postafa.
Dar ea plîngea și noi văzînd astfel purtareea ei, nu i-am mai zis nimic, ne-am văzut de lucrul nostru. După o vreme însă o lăsat singură sapa și s-o dus. Cînd a ajuns acolo, la locul lor, Rița era încă departe și venea după cite puteam desluși, cu palaria pe ceafă, fără să-i pese de căldură. Tuca s-o uitat încolo, s-o apucat pesemne să-și scoată alburile ei femeiești și s-o lăsat în jos să-l aștepte. Ortața nu mai cînta, își fluiera cîntecul și iacă, tot plivind noi, ne apare în față, de după boltitura pămîntului întins Cristache Horobilă, șeful de tarla. Nu era nevoie să măsoare de-acolo încoace, din capătul neplivit către noi dar el venea măsurînd și cu cit se apropia de Ortața își încuraja fluieratul. Însă n-apucă el s-apară întreg în fața noastră, cu tot cu compas, că-l văd oprindu-se nelămurit cu ochii înfricoșai spre drum. Mă întorc eu să mă uit de ce se uită el așa dar găsesc drumul gol. Și să vedeți dumnezevoastră cum e sufletul lucrului, că parcă în șerpuirea lui înșingurată prin miriște drumul întrea unde-l Rița. El murise. Iar nevasta lui îl mai aștepta acolo la locul lor supusă, așa cum îl este și cum l-i partea femeii de la începutul începuturilor, de cînd am fost împărții în două, în om și femeia sa. Și e bine așa căci noi sîntem jos și Dumnezeu deasupra... Iaca ajungem și noi într-o secundă. Ajungem acugi, în mai puțin de două-trei ceasuri ajungem.

— Trebuie să știți că în toamna aceea eu, Santos, eram singur în ceasurile lungi de seară în fața focului, adică singur cu păsările de ceață care au plecat cu frigul în aripi. Dar nici pînă în ziua de azi — aici Ron a tăcut, iar eu m-am mutat pe alt scaun. Nici pînă în ziua de azi. Dar în definitiv ce-ar fi Ina să repete cele spuse pînă acum. Ceea ce era foarte simplu. Am pus semn în carte un deget care mă ducea la frig. Așadar într-o dimineață de toamnă eroul Santos își aducea aminte, și pe urmă este chestia cu păsările cerului care...

— Cu pene care, fii atentă.
— Cu pene care scilicet pe burtă ca niște flori etcetera. Un gând pios pentru amărîte în tot cazul. Restul e destul de clar. S-a făcut intuneric tirziu, am închis caietul în fața ferestrei și brațul de ceață mi s-a limpezit fericit pe pleoape „Căci Santos era toamna singur la foc și păsările se lipeau de zăpadă în tăcere”.

— Deși desigur, i-am mai spus lui Ron, în peștera lui este mereu tăcere și toți pomii se întindecă la intrarea călătorului, cînd bate în poartă cu un inel.

„Și calul i se întoarce cu pieptul în ceață și fruntea ruptă în iarbă și alege în dinți jărătecul de sub pămînt și atunci ramura pomilor se întindecă și călătorul e orb”.

— Intr-adevăr — Ron a șovăit lîngă geam — ai dracu pomii ca și cum deodată frunzele s-ar fi umplut de frig.

Dar ce crezi, a mai zis, dar nu știu ce anume; pentru că s-a făcut ora cinci și era vorba să mă duc la școală ca să dau o dată teza aia barbară.

Bunica observase că chiuileam la modul absolut și mă tot iscodea de la începutul lumii dacă trec clasa cu sau fără teză, și pentru orice eventualitate mi-a cumpărat câteva exemplare cu „Santos. Povestiri alese”.

Dar eu am declarat că le știu, iar ea a fugit de răspunder.

Dar ce tirziu, așa că am închis geamul și am liniat un caiet și Ron mi-a umplut stiloul cu disperare.

— Demnă de o cauză mai bună, zic eu. Iar el a tras un șut în aer, dar am șters-o înainte pe scări, părul meu prea lung înghetase și probabil miroseam integral a praful de pușcă.

Așadar, o teză, toamnă la vreme cînd se trezește Santos și aduce caii în peșteră. Pentru că păstează florile de gheață în fiecare toamnă ca să le ascundă pe malul riului. Dacă mergi acolo la miezul nopții poți să dai cu nasul în culoarea violetă a florilor violete care fac acest zgomot și adesea surpă malul de toamnă pe umerii mei, ale dracu flori, vorba lui Ron.

Se cam sunase de intrare, nefericiții mei colegi se trăgeau la marginea băncii, în timp ce portarul a aprins lumina cu un schepis oarecare. Profesora luase ochelarii în mînă, ca să se mire ostentativ de prezența mea la teză.

— O foarte nesigură prezență în acest lăcaș de cultură, așa zice. Dar eu am tăcut, făcînd pe bleagă. Dar bine, spuse, și s-a înălțat precum o umbră nordică și cristalin ronțăitoare. Dar bine Ina, zise deci sunînd din colțurile albe ale feței, nu sînt obișnuiți cu lipsa de explicații. Locul în acest colectiv a fost gol. Și tot gol a rămas un loc anume din creierul tău.

Am lansat cu zgomot servieta pe bancă, și într-o clipă mi-am pus în gură degetul aceluiaș deget de nu mai știu ce lighioană.

— Cred că nu aveți dreptate. Imi este frig, am așteptat destul și e destul. Iar sertărașul meu din creier este aranjat și complet de cunoștințe pe care am avut răgazul să le întocmesc în snopi extrem de arătoși. Am scos un caiet și un stilou și părul mi sune în gînd foarte ciudat, dar ea nu părea convinsă.

— Ridică-te și care deci îți-au fost preocupările în tot acest...

Pe zid albise apa și focul, pe bancă rădăcinile de lemn, căci școala mea era de lemn și lipeau numai podurile.

— Desigur în tot acest timp m-am gîndit la poduri. În afară de aceasta am făcut exerciții la pian, intrucît mă prezintă la concurs și am de gînd să mă prezint cu cinste. Seara am citit cărți, ca să dau această teză în condiții optime. Nu vreau să mă laud că ar fi un program complet. Nu că ar fi, dar este. Vi s-a prins o musculiță de tiv. Ar fi bine să mi-o cedați fără multă vorbă și să stați cît mai țepănă pînă cînd o iau pe deget. În linii mari am dus o existență banală acasă în familie, cum vă spun, și bunica avea grija să-mi dea limonadă și mere și dacă-mi dați voie, nu este vina mea că nu mă regăsesc în clasă. Ea contemplantu-mă scribită.

— În clasă este singurul loc lăsat pe lume unde nu poți s-o iei razna; unde unu și cu unu fac doi, și mofturile rămîn mofturi și școala e școală.

— Și bărbile sînt bărbi și drumul e drum. Foarte că de aia. Și oh, lua-te-ar naiba, mi-am spus, cu orele tale fixe. Dar bunica vrea să trec clasa și eu firește intrucît o respect pe bunica din fragedă pruncie, și în această după amiază pînă la cinci am rămas ca să repet ce-au spus tipii din felurite lecții.

— Despre probleme care-ți sînt bine cunoscute.

— Intocmai foarte bine cunoscute, dar cum vă dați seama alt de urgent?

Atunci a intrat portarul cu lista de înfrînați și atmosfera s-a mai dezumflat, deși nu pentru mine. Unu, fiindcă lumina s-a clătînat în ușă din cauza vîntului lăsîndu-mi pe frunte un zgomot timp, care nu știu de unde venea și doi fiindcă.

— Mă îndoiesc, a continuat deșteptăciunea lumii, că tu vei lua concursul de pian. Îndoi-s-ar îndoiurile toate. Pentru această realizare ai nevoie de pași drepecți și plini de avînt. Nu tu, cu gîndurile pline de aiureală. De aiureală pline și de confuzii. (Maestra mea totdeauna evidenția puternic) Mă îndoiesc, deci.

— Nu am absolut nimic contra, Căci nu am încă laba marelui artist. Dar s-a făcut intuneric și vreau să plec. Sînt deosebit de ocupat, după cum știți, și nu vreau să aflu

nimic nou în seara asta. Am închis stiloul și mi-am lins cu grijă degetul bubos și în general imi era foarte milă.

— În cele din urmă m-a lăsat în pace și a spus că vrea să scriu la teză despre „opinile lui Santos”, în timp ce ea îl asculta pe corijenți la tablă. Și spera să nu o iau prea razna.

— Căci faci, se strîmba, niște confuzii inadmisibile.

— Căci le fac, am presupus eu visătoare, căci lumea este o confuzie.

Orîșicît. În toamna aceea eroul este singur în ceasurile albe și ciudate, aceasta este prima idee, și caii săi aduși din insulă au înghet

— A dracu minune, dar hai odată. Cărțile cădeau și ele pe masă, iar Alexandru a citit firește prima pagină din prima carte cu Santos și a făcut umbră cu brațul alingînd o țigară. Trebuia să mă grăbesc cu aranjatul în oglindă și părul mi-a încolțit din nou. Uite ce s-a mai dezghețat, a spus și el. Am ris înainte mișcîndu-l pumnul pe cînd fumul de țigară s-a întins în tăcere, iar Ron a rînjit fericit.

Și zău avea dreptate. După care am plecat cu mare zgomot pînă cînd din nou afară pe trepte Alexandru a stîns țigara. Și a bătut în poartă cu un inel, dar nu fiindcă ar fi se-

Ne ducem la teatru, deși evident, înțirziem cu un mușonache ca Ina. Ți-am spus odată să mergi mai drept și să nu mai adormi în picioare ca soldații, și poate că scoți și degetul ăla strîmb din gură, cînd ești într-o societate de oameni.

— Ce, mă gîndesc, ștergîndu-l în buzunar, n-or fi avînd loc de el?

Dar în numele lui Santos și al altor mari vagabonzi i-am lăsat pe Ron să trîncănească precum o babă în zilele ei bune, știți că nu mai avea multă vreme.

Uneori chiar drumul pînă la școală e foarte scurt, mă așez lîngă pomii lucioși de toamnă pînă cînd se face tirziu și vrăbiile imi cad pe carte așa cum cad în zăpada din peșteră, deși uite mă tot întreb dacă e același fel de zăpadă cu aia din carte. Și de ce n-ar fi, zic, de ce n-ar fi la fel piatra șchioapă a statuii din fața clasei și calul mîncător de jărăteci și minuni și alte prostii. Sau acest Santos, eroul sfios de toamnă care doarme în intuneric cu hainele reci. „Și singurul său oaspete a fost un călător grăbit care a bătut cu un inel în poartă și a cerut un foc”. Cum o fi zis? Dă-mi un foc, sau cine știe. După chestia asta a orbit, dovadă cealaltă statuie din parcul școlii, călătorul orb, cu pumnii rotunzi și moi, pentru că s-a stîns pe piatră mușchiul învechit și violet, încă de cînd eram în clasa întâi. Și toți plecaseră la teatru. Dar înainte de a închide poarta mi-au întins cartea și pînă la urmă luminat după ce am adormit lîngă pom, fiindcă era încă devreme. Statuile au strălucit în parc cînd Santos a venit lîngă mine și mi-a adus apă din peștera lui, era încă devreme deci și nimeni în jur; iar eu în clasa întâi am învîțat să citesc pe statuia șchioapă în peștera lui Santos.

Așadar ce absurdă poveste — dar nu mai rămăsesse timp, Ron, întors lîngă alt copac, a făcut un semn, mie și fratelui său, dar ce dracu, văd dublu, am spus, căci crengile l-au stropit pînă cînd a căzut zimbînd cu fruntea lîngă de coajă. Ce glumă, am strigat, ce glumă, dar Alexandru fratele său a fumat mai departe cu pumnii umerii lîngă pleoape. Să ne întorcem, așa fi spus, dar nu s-a mai întimplat nimic, nimic, doar un trecător a șovăit în fața noastră plin de uimire. Ron s-a scuturat de zăpadă furios la intrarea în teatru și s-a uitat la mine sever și fix, dar eu nu, mi se cărase tot somnul între timp și întreaga nălucă povestii cu Santos din fața oglinzii. Prin urmare m-am fi, fit demonstrativ pe sca-

IRINA GRIGORESCU

santos, erou sfios de toamnă

țat în peșteră în timp ce Santos avea o idee nouă pe care a pus-o în practică împreună cu Ron B., elev în clasa paralelă, care a luat acea carte pustie din peșteră. Lăsînd-o în calea vrăbiilor. Dar nimic, doar în vis, un singur călător orbise în peșteră și s-a lîngat de un pom negru și adînc cu veșmintele reci cînd, și care, cum spuneam, un călător. Călătorul și calul de piatră sînt personaje secundare și au statuile pe care le știe toată lumea în parcul școlii. La această oră cînd scriu, Santos vine din peșteră și caută vrăbiul sub zăpadă, așa cum se spune în carte, anume, citez „pleoapele reci și cad în liniște”. Mă apropiu cu mîinile pline de flori înghetate, dar el se trage cu umerii pe piatra statuii și alege din păsările de iarnă citeva pene violete, clipind sfios în ploaie. Dar călătorul orb este orb și spune despre razele de soare: o, ce rîni nesigure în coastă / și zidurile stelci mă rod pe această / planetă sau ceva în genul ăsta: și spumegă lîngă calul de piatră, deși nu are nici o vină, zic eu, că e de piatră.

M-am plictisit de scris teza pentru nărăodă, așadar am pus punct. Portarul sunase de ieșire, am lăsat caietul pe catedră, fără să mă mai uit pe geam. În parc zvîcneau pomii rari și afară pe trepte Ron bătea în poartă cu un inel. M-am oprit, căci totul se răcea în preajmă cînd m-a întrebă, dar cine este Santos, m-a întrebă, și calul de piatră și călătorul orb?

— Ce rece, mă mirasem, dar cred că frunzele s-au copt, i-am spus, sau nu. Sau seara coaja pomilor grăbiți.

— Dar cine este Santos.
— Dar ce ciudat, zic, mă întrebă, Ron. Doar știu mereu despre el, însă acum frigul s-a întins, ninge în grabă peste statui și deodată el s-a sprijinit de piatra lor. Și a insistat cu întrebarea sa mizerabilă.

— Așa cum m-ai învîțat. El. Santos era singur în ceasurile lungi de seară, și călătorul său de piatră care a orbit. Pesemne că așa a fost, sau altfel de ce numai la rădăcini. Dar ce-ar fi să mă duc acasă, mi s-a făcut foame și somn și așa vrea puțină limonadă. Și am să-ți spun pe drum.

Ron mi-a luat servieta și am alunecat pe scară cu ochii închiși, trebuia desigur, trebuia să nîngă în prostie, și vrăbiile au ris tare pe gardul de lemn. Am ris tare și atunci un călător s-a aplecat spre mine cu pumnii reci — iată-l Ina, iată-l Ron. Cu pleoape albastre în aerul de toamnă.

— Dar bine, zic, am scris că Santos este singur și de ce numai la rădăcini se mișcă aceste pleoape, al dra —

— Al dracu Santos. Ron a ris mai tare ca proastele de vrăbii. Iată-l pe fratele meu Alexandru. Astfel călătorul, căci el este alt călător al lui Santos, a venit chiar mai aproape de mine, fără să-i pese, nu-i așa, dacă trec sau nu clasa cu sau fără teză. Aveam un chef monstru să pun degetul în fugă, dar nu. Alexandru a mișcat pleoapele, spunea ceva ca să mă pună în încurcătură. Adică știți, amîndoi, șmecherii spunea una sau alta, în timp ce pe stradă copiii căscau fericiți din gură. Foarte curînd am ajuns acasă, dar păcat că nu am înțeles mai devreme că aceștia doi aveau de gînd să. Aveam de gînd, dar nu se putea, căci Alexandru nu este călător orb, din contra, fruntea lui cade spre mine. Nu aveau de gînd să plece singuri, fiindcă eu nu rămîn singură.

— Căci nu voi lua concursul de pian, și-n seara asta nu mi-e somn, căci nimeni n-a rămas, uitați-vă și voi — și într-adevăr, ai mei plecaseră la teatru; din perdele lumina s-a desprins cu greu. Au lăsat pianul deschis, dar eu, n-are rost, îl închid, doar nu voi lua concursul. Mă doare degetul și.

Ron a scos o batistă ca să mă bizî în ea. Și zidurile casei foșneau usturîndu-mă de atîta lumină. Ce facem oare, așa a spus apoi către fratele său, dar acest călător Alexandru nu s-a intimidat de problemă, a luat o hotărîre anume că merit să mă recreez după teză doar nu desigur nu cum, să stau acasă singură, mai ales că pentru pian nu mă arăt încă destul de gravă.

— Haide Ina, spuse, fii solemnă, șterge-ți nasul, în seara asta mergem la teatru.

Iar părul meu de mult înghetase, dar acum curgea mai blînd în pumnii lui reci. Ce minune formidabilă — chiar așa am tipat — cu părul meu, spre ciuda lui Ron.

mănat cu Santos, de altfel cine este Santos decît un erou din peșteră care stă singur toamna cu aripioare și cu păsările lui cretine. Și statuile din curtea școlii au genunchii strîbiți și pumnul călătorului s-a învechit cu mușchi violet. Mă întreb ce minte infernală a pus în calea mea aceste obiecte rare. În toamna aceea s-a făcut noapte, Alexandru a mers mai departe în veșminte reci și a fumat din nou cu fruntea aproape de mine.

Ce-ar fi, a spus, ce-ar fi Ina, dar am visat curînd că nu se putea mai departe, căci fratele său, elevul Ron B. a rămas închis în coaja pomului și poarta casei mele s-a trezit albă de lumină, pe cînd pagina poveștii cu Santos — Am lăsat-o în urmă și i-am atîns

Topiserie de PICASSO

pe Alexandru, voiam să știu, dar el nu voia să știu nimic.

Iar Ron a spus că ce chestie să adorm așa rapid după un fleac de teză, ce-ar fi să merg mai drept. Avea dreptate, chiar am mers; plus că se apropia pe stradă o vecină care li va raporta bunicii că m-a văzut, anume pe ce parte de trotuar, avea tipa niște fixații imense cît carul mare.

Așa am trecut toți trei de poartă. Alexandru a suflat înspre statui, în glumă sigur, de hațrul lui Ron și al meu și al lui Santos, în caz că mai credem în baliverne. Dar tot nu s-a făcut lumină, i-am spus îndată, doar visele se cam repetă cu Ron asta.

— Deși nici mie azi, a citat el sobru, nu-mi mai pasă / De lumină / Fiind zi fiind noapte / La rădăcina zăpezilor împăcate. Nu era prea departe. Nu era prea —

— Dar trebuie să repet ce s-a spus pînă aici. Așadar călătorul orb moțâie în peșteră toamna, al dracu anotimp cu păsări cu tot, și pumnii tăi răsar de sub zăpadă.

— Dar piatră oamenii cu toți s-ar naște iară —

— Iară —

— S-or naște iară. Ce-ar fi Ina să poveștescți mai departe, nu reiese prea clar pînă acum. S-or naște iară.

— Oameni. Acum du-te naibii fără să mai bați cîmpii cu Santos pînă la adînci bătrînețe. — Astăzi e o zi afurisită, pricep, comentă Ron, scribos, dar e cazul să încetați voi ambii.

GRIGORE ARBORE

Printre

însorite păduri

Printre însorite păduri în o vară a singelui zei adormiți se arată. Înfloresc iarși sub ulmii cei veșnici umbrele morților, flutură steaguri pe pene prin crengi răvășite de mormurul ploii. O, cit de îndurerată ajunge privirea în străfundul izvorului.

Nimeni nu stă să vegheze delirul cerbului alb. Steaua pe care veni-au călare strămoșii strînsă rîmîne-n rubinul din feasta înspăimîntatului. Totul e ca și cum și-ar fi teamă de biciul celui ce fără cruțare privește. Podul de lemn peste riu se culțemură Izbește lumina conul înalt de verdeață rămas sub covorul întunecimii.

Curriculum

Să stai apăsat pe lumină Într-o noapte ceastă, să ștergi lacrimile de pe obraji necunoscutului, să mîngîi

flora cea albă a Indoeiului, într-un ceas tănuit

să pătrunzi în înaltele sfere de foc despre care nimeni nu știe, să privești moartea trecînd în caleașca de aur, sub mesteceni umbroși să primești chezoșia cea veșnică, acea oboseață stînsă-n retină să o lași să se scurgă încet spre pămînt ca pe diamantele cerului, să încerci

fără nădejde drumul pe care rădăcîră corăbiile naufragiatului. Din sfînte ramuri a petală albă să te strîvească peste frunte — nevinovată să rămîni purpura culoare a rozoanei însinguratului.

Iarnă lacustră

Parcă un senet bîntuie bolnav pe lacurile cristaline înghetate, stela-n adîncuri troznînd suocă înieșc după un cer din miazănoapte.

Sub caaste iarși noaptea se retrage purtată de un rece suliu. O, cit de liniștit printre păduri de alge cu moartea-n mine de acum răsuflu.

Iarnă lacustră. Noapte lacustră. Albastru

Stau în genunchi pe o crustă de gheață Aștept să coboare dinspre apus vîntul cel cald în dimineață.

Solitudine

În vise incurcat rămase parfumul suaveli mări. Celui ce sta la cîrmă îi spusese ochii să-și lege ca să poată visa în voie la doritul port. Mult timp orbecînd scâlțați de facul

Ursei,

în urmă țîntuit în ceață continentul semnalele încet și le retrase, steaua de pîndă arse pîlpînd în ostentile orbite, veghea noastră respinsă fu pe rînd de-nmiresmate țărături. Călătorirăm liniștiți cu orbul condus și inspirat de zei.

Cînd se mări în zori lumina îi lăsarăm de alba strălucire să fie doborîit. Cu inutilii sacrificii străbăturăm astfel zile și nopți. Cînd ne-așteptăram mai puțin o stîncă ne odihni pe torsul său corabia. Mult timp apoi am implorat un pescăruș să strige

pe cardinale mări tristețea temutei solitudini.

Absență

În zori îngîndurat și nebul printre ruini trecu filozoful cetății. Plîpîndelor lumini la noi vorbi puțin din virtul colonadei reci de marmură.

Zile întregi l-am așteptat apoi pe țîm printre cîntărilor delinți, un senet șters am auzit venind mereu printre portalerii prăbușite.

În tarne am crezut că perasează multîmii curioasă de efebii — din sarcofagul de granit ecouri parcă de voci spre mine-au izvorit.

De stela înecatului într-un tirziu preag ostent m-am rezemat sperînd fosilizatul loc să își aprindă focuri în turnul de la miază-noapte.

În fiecare seară nevăzînd nimic m-a încercat dorința renunțării — sandalele de lemn pe pietre bocăneau spre cheiuri cu înversunare. — Poate că nu e, zise, dar Ina, ce-ar fi să te uiți într-acolo.

Unde într-adevăr lumina era mai puternică decît în locurile noastre de la cucurigu, și părinții mei cu prietenii lor zimbeau relaxați, închipuiți-vă, de vorbă cu profesoara mea, care se pieptănase de ocazie într-un coc mititel și miglîisit și povestea oricui pe lume despre teza mea cu Santos din această după amiază.

— Dar ia mai ducă-se, mormăiră, și am început să bem din limonadă, cit mai era lumină, căci glumele sînt glume, și visele sînt vise, și piatră oamenii cu toți, adică nu. Alexandru avea în buzunar cartea cu Santos, eroul din peșteră care se zvîrcolise în minuni, și nimeni nu s-a mai întors în zăpadă. S-or naște iară oameni. Deși pururea în fața ferestrei flutură statuia călătorului orb și în clasă pe perete se zvîntă cu candoare ideile vrenei stîrpițuri a secolului. Ce frig și ce răbdare formidabilă, se gîndește lumea. Deși visele sînt vise și poveștile sînt povești și așa mai departe, cu toți ceilalți zăpăciți. Dar s-a stîns lumina la oră fixă și firește în teatru a fost o mare peșteră de toamnă cu fruntea rece și ruptă de minuni.

Martie

Cuibul de păsări își revine din amarțea.

Ano, și sfînte semne iar brăzdează cerul, valul de solitudine cuprinde iarși imperiul trestîilor, un mormur de neîntese pogoară fînguior deasupra sufletului, totul se pregătește de moarte în această melancolică dimineață

Pe insule deja reptile verzi se-nînd sub razele mintuitoare și ghejurile fug din golfuri în direcții de nimeni cunoscute

Această destrămare, cine oare o binecuvîntează și intristătoarea furună o trecut pe lîngă plaur și munte. Privighetari visăsc pentru mine pe nepătrunse ape. Asemeni unui măr de argint

Înfloresc catarul corăbiei naufragiate deasupra valurilor.

henri michaux

ÎN ȚARA MAGIEI

EMIL BOTTA

prozator

Duceți-mă

Duceți-mă într-o corabie
Într-o bătrână și blindă corabie,
În etravă sau dacă se poate chiar în spumă
Și pierdeți-mă departe, departe.

În atelajul unei alte virste.
În cafeaua-nșelătoare a zăpezii.
În gîfîitul unei nunți de cini.
În palidul convoi de frunze moarte.

Duceți-mă, nezdrobot, în săruturi,
În grumajii care se ridică și respiră,
Pe covorul palmelor și pe sursul lor
Prin coridoarele oaselor lungi și prin articulații.

Duceți-mă sau mai curînd îngropați-mă.

Bătrînețe

Seri! Seri! Cite seri pentru o singură
dimineată! Mărunte insule-n ocean, trupuri de fontă,
coji îndărătnice!
Cu miile se-ntind în patu-i, fatală dereglare!

Bătrînețe, bătrînețe, amintiri:
arene ale melancoliei!
Zadarnice parapete ale jocului, năruire
înceată!
Iată-ne acum dați afară!

Îmbrîncii! Să pleci îmbrîncii!
Plumb al coborîșului, ceață în spate...
Și dîra palidă a valurilor de a nu fi putut
să știe.

Peisaje

Peisaje calme sau dezolate.
Peisaje mai curînd ale drumului vieții
decît ale țării pămîntului.
Peisaje ale timpului care curge lent,
aproape-n neclintire, alii de încet uneori
de parcă s-ar retrage.
Peisaje de fișii, de nervi sîșiați, de „sodade”.
Peisaje să oblojească rîmile, oțelul, strălucirea,
răul, epoca, ștreangul de gît, mobilizarea.
Peisaje pentru abolirea strigătelor.
Peisaje ca și cînd s-ar trage un coarceaf
pe cap.

Gînduri

A gîndi, a trăi, mare abia distinctă;
Eu — uile-așa — tremur,
înfînit tresărînd fără încetare.
Umbre de lumi înfime,
Umbre de umbre,
Cenușă de aripi.
Gînduri plutind minunat,
Lucecînd în noi, între noi, departe de noi,
Departate de-a ne lumina, departe
de-a pătrunde ceva;
Străine în casele noastre
Gata să ducă vorbe mai departe.
Prafuri bune să ne distreze și să ne-mpreștie
viața.

Labirint

Labirint, viața, moartea, labirint,
Labirint fără sfîrșit, spune magul din Ho.
Totul se surpă, nimic nu dă voie.
Sinucigașul simte din nou același chin.
Închisoarea dă în altă-nchisoare
Culoarul în alt culoar
Cal care crede că pînza vieții desfășoară
Nu desfășoară nimic.
Nimic nu duce nicăieri.
Secolele înseși trăiesc sub pămînt.

Greața sau moartea e cea care vine?

Redă-te fie, înima mea.
Destul am luptat.
Viața, aici, să se-ncheie.
N-am fost nici lași.
Am făcut ce-am putut.
O! sufletul meu,
Tu pleci sau rămii,
Trebuie să te hotărăști.
Nu-mi pipăi astfel făplura,
În curînd cu atenție, în curînd cu uitare,
Tu pleci sau rămii,
Trebuie să te hotărăști.
Eu nu mai pot.
Dumnezei ai Morții
Eu nu v-am bleșemat și nici aplaudat.
Îndurați-vă de mine, călători al altor drumuri
fără valize,
Fără stăpîn, fără avere și gloria risipită aiurea,
Cu siguranță sînteți puternici și mai presus
de toate caraghioși,
Îndurați-vă de omul acesta smînit care mai
înainte de a sări bariera vă strigă
numele său,
Prindeți-l din zbor,
Împlinească-se, dacă se poate, după
temperamentul și năruurile voastre,
Și dacă vă place să-l ajutați, ajutați-l vă rog.
În românește de
Vasile NICOLESCU

Inconjurînd țara Magiei, însuși foarte
mici: sint colaci de plută. În fiecare colac
țara Magiei, slujește de pîndă oamenilor
de aici, le vestește apropierea străinilor.
Nu mai rămîne pe urmă decît să li se
abată drumul și să fie duși mai departe.

Vezi colivia, auzi flîfîindu-se. Simți lim-
pede zgomotul ciocului ascuțindu-se de ză-
brele. Dar păsări, nicăieri.
Cea mai mare zarvă de papagal din viața
mea am auzit-o într-una din coliviile astea
goale. Nu se vedea, bine-nțele, niciuna.
Dar ce gălăgie! Ca și cum în colivia aceea
s-ar fi aflat trei, patru duzini: „Nu-s prea
înghesuite în colivia asta mică?” întrebai
fără voie, dar adăugînd întrebările pe mă-
sură ce mă auzeam rostind-o, o nuanță bat-
jocitoare.
„Da...”, îmi răspunse cu tărie stăpînul ei,
de-asta și cîrîie așa. Și-ar dori mai mult
loc.

„Acastă plăcătura de apă e mai sensibilă
decît un cîine. Ea îți se alipește cu drag. Co-
pii se joacă deseori cu ea. Se întristează re-
pede dacă n-o ție în seamă. O tai, se des-
face și moare. Gizele de apă o colesc. Din
curiozitate sau răutate, unii băieței ca să pe-
treacă o ucid.
Dacă răutatea e mobilul, atenție la frînă
(vezi capitolul frîne).

Pe cite-un drum mare, nu rar și se în-
tîmplă să vezi un val, un val singur-singur,
un val despărțit de ocean.
El nu e de nici-un folos, nu constituie un
joc.
E un caz de spontaneitate magică.

Magilor le place întinericul. Începătorii au
neapărat nevoie. El își fac mina, dacă pot
spune așa, prin cufere, vestiare, scrinuri de
toții.

Se iveau, spun ei, la mai toți oamenii care
privesc un peisaj, o zgaibă. Această zgaibă
nu e chiar atât de mică pe cît se crede.

Desene de HENRI MICHAUX

rufe, geamantane, pivnițe, poduri, pe sub
scări.
Nu e zi la mine să nu lasă din dulap cite
ceva neobișnuit, fie o broască, fie o șoa-
rece, trădîndu-și, de altfel, stingăcia și care
leșina pe loc fără să mai poată fugi.
Dădeam pînă și de spinzurați, falși bine-
înțeleși, care n-aveau nici măcar funie ade-
vărată.
Cine poate spune că te obișnuiești cu
timpul? O teamă nelămurită mă ținea în-
totdeauna o clipă cu mina nehotărîtă pe
clanță.
Într-o zi, un cap însingurat se rostogoli
pe vestonul meu nou-nouț, fără să-l facă, de
altfel, nici-o pată.
După o clipă — scriboasă — să nu-ți vie
să mai trăiești una la fel — am închis usa.
Se vede că era un novice, Magul ăsta, ca
să nu fi fost nici măcar în stare să facă o
pată pe un veston așa curat.
Dar capul, greutatea lui, aerul lui în to-
tul, fuseseră bine imitate. Îl și simțeam, cu
o spaimă îngreșoasă, căzînd peste mine, cînd,
fără de veste, pieri.

Cel mai mulți dintre ei, îndeletnicirea lor
cea mai deosebită, e să-și ronțăie dublul. În
țara Magilor, asta nu e deloc îngăduit, mi-
ți-i pedepesc cu asprime, trebuie cit mai
repede să se îndrepte.

Cu toate că știu foarte bine că stelele sint
atceva decît lumini foarte mari pe arătarea

cerului, ei nu se pot împiedica să nu facă
stele false, ca să le facă plăcere copiilor, ca
să-și facă plăcere lor chiar, puțin din exer-
cițiul, din spontaneitate magică.

Cel care n-are decît o curte mică, îi face
un tavan mișunînd de stele care e lucrul cel
mai frumos pe care l-am văzut vreodată.
Acea biată curtică, împrejmulată de niște
ziduri atît de prăpădite încît parcă plîng, sub
cerul acela personal, strălucitor, urlînd de
stele, ce privește! M-am gîndit adesea și
am încercat să scotesc la ce înălțime s-ar
fi putut afla acele stele; fără a izbuti, căci
dacă vroți cîtiva vecini se folosesc de ele,
numărul lor nu e prea mare și le văd des-
tul de aburii. În schimb, ele nu trec niciodată
sub un nor.

Cu toate astea, am putut vedea că erau cu
cea mai mare grijă ferite de împrejurimile
lunii, de teamă, fără îndoială, să nu le facă
să treacă prin fața ei, din nebagare de seamă.

Se pare că mai mult decît oricare altă ma-
nifestare de forță magică, asta atîță pîmza
și poftele. Vecinii se luptă, se luptă cu ură,
încearcă să sufle stelele de alături.
Și răzburări fără de sfîrșit sint urmarea.

„Tatăl a trei tigri nu va putea ieși în
timpul nopții. El va trebui să poarte tot
timpul mănuși; nu va avea voie să sară, să
alerge, să iasă seara sau după-amiaza, ci
numai dimineața”. (Se crede că dimineața
nu va putea să-și revadă copiii cărora n-ar
întîrzia să le dea adresele persoanelor pe
care dorește să le vadă mîncate). Astfel e
întocmită inscripția, una din cele mai vechi,
și mai puțin bogată, se pare, de magie decît
de superstiție.

Asta nu înseamnă că, dacă tatăl izbutește
să le dea adresa victimei, ea nu e ca și pur-
tată în gura tigrului, afară numai dacă nu
se mută de loc. Dar vrei să sperii. Vrei
să crezi că adresa dată era greșită, că era
cea a vre-unui vecin.

Cu aceste frumoase gînduri, rămii acasă,
ferindu-ți prada de tigrul hămesit.

Stomacul (provincia-stomac) a fost folo-
sită împotriva dușmanilor veniți din vest.
Mai curînd decît cotropitori propriu-zisi, se
pare că ei erau băștinașii munților, astăzi
cu desăvîrșire dispăruți.

Coborînd în cîmpie, acești oameni ai mun-
ților trebuiau să străbată un rîu. Se aleseră
cu picioarele degenerate. Mai încolo îi prinse
o ploaie destul de tare, ea se năpusti asu-
pra lor, rozîndu-le carnea și veselele.

Toată regiunea din fața lor fusese trans-
formată în stomac: ăsta e adevărul.
Aerul umed îi mistuia. Pielea, în foț mari,
le cădea și carnea dedesubt se scobeia re-
pede. Praful chiar pe care-l ridicau era îm-
potrivă lor. Amestecat cu sudoare, îi conta-
mina. Mîncăți, nu de lepră, ci de surcile
atroce ale Stomacului, pieriră aproape cu
toții.

Cînd le vorbeam de Isus sau de Francisc
din Assisi sau de alți sfinți stigmatizați în
urmă, care-și pierd sîngele mînilor și picioa-
relor în zilele de vineri, ei își luau adesea
un aer mai degrabă grav, doborît și de apă-
rare, decît cucernic.

„Cum! E mort de două mii de ani, și încă
vă mai vampirizează!” Îl vedeam mîhniiți
pentru noi și de asemenea ca terorizați.

Cu o legătură pe ochi.
El creșe unii copii, cu o legătură pe ochi.
Un mic număr e deprins să-și recapete ve-
derea prin toți porii trupului lor, unul mai
mare să vadă într-o aproape totală întune-
cime.

„Orbli de zi!” sint cei mai cu deosebire
aleși spre a face ofrande Zeilor. Ofrandele
lor trec a fi bine primite.
Animalele se tem mai puțin de ei și arată,
datorită acestei apăsări, săbielucina dorită
pentru sacrificare. Si pot de asemenea să se
aprople și de un și mai mare număr de so-
furi. Dar nu toate vor fi reținute.
Singurele bune de jertfit sint numai ani-
malele care se înfloară la atingerea cu apa.

Cartea adormirilor leului.
Această carte cuprinde toată magia. Ea e
fîntină ascunsă. Copile pe care le-am văzut
nu cuprînd decît două capitole, de altfel false
în mai multe locuri.

Pe poarta principală a orașului Înlaho se
poate vedea un fragment din Marele Ciclu
al Leului. Mare și impresionantă pictură, fă-
cută din ceea ce trebuie să știi „să citești”.
Se vede acolo o Sferă uriașă, care seamă-
nă foarte cu Pămîntul, dar are un gît ca de sticlă
foarte strîmțat pe unde intră leul care de
data asta nu duce o viață largă. Coada lui
e răsucită de douăsprezece ori și se pare că
el ajunge la un clondir nu adoarme. O po-
rumbiță îl trezește. Vrea s-o prîndă. Ea
scapă. Slăbind, se face șarpe și se hrănește
cu pietriși. Mai departe e atacat de ape, apoi
de flăcări. Le stă împotriva.

Ce îi e mai greu, sint ouăle asupra cărora
trebuie să vegheze. Adoarme a doua oară. Un
fluviu curge dintr-un astru, înspre el. Se
reinsuflește (ouăle sint albe, sfera cenușie,
leul mereu negru).

E în cercul al șaselea acum (sint șapte,
concentrice). Din cercul al cincilea, pocnește
un bici. Din acea clipă, leul își recapătă ade-
vărată viață de leu. Pentru puțină vreme.
Iată-l urcînd o scară în spirală. Astfel fiind,
el nu se poate feri de loviturile de aripi ale
păsărilor-psiici.

Cum e gata să ajungă în cercul al cinci-
lea, doi bătrîni se aplecă, țînînd o carte. Și
leul adoarme a treia oară.
Cele patru cercuri mai însemnate, care
dau cheia celorlalte se află în interiorul ace-
stui oraș interzis, dar cercul dinții, cheia tu-
tutor celorlalte, nu e arătat decît celui în
drept, în nisip și șters numaidecît.

(„Ailleurs — Voyage en Grande Garabagne
— Au pays de la magie — Ici Podema. „Galli-
mard” — N.R.F. — 1967. Paris).

El n-are, îmi pare, simțul mecanic.
Prea puțin o recunosc deschis. Îmi răs-
pund că e un lucru antifilozofic, antimagic,
antiasta, antiiala. Unul din ei, căruia îi ex-

plicam bicicleta, crezînd că o să-l ulmesc,
pretinse că ei inventaseră pe vremuri o bi-
cicletă pentru insecte, dar care se făcea co-
piilor care se jucară cu ea cîțva timp. Asta
nu mai făcea să-ți bați capul, avea aerul să
spună.

Se fac purtați prin aer înhămînd un cîrd
de mari păsări de mare, cînd țîn să facă sau
să termine o lungă călătoria maritimă și nu
mai au puterea magică de a se transporta ei
înșiși „pe calea reconstituirii”.

Păsările astea, o mare belea cu ele e eș
nu se pot lipsi multă vreme de pește și caută
să se așeze pe apă, ceea ce nu-l convine de
loc călătorului care, cu dosul ud, se călește
că a pornit la drum.

Din pește în pește, călătoria se termină,
pînă la urmă, căci în ce privește destinația,
aceste păsări sint foarte ascuțite.

Numai că, în timpul drumului, ele se folo-
sesc cit pot de insuficiența magnetică a
călătorului îndată ce și-au dat bine seama
de asta.

Partenoterapia e una din instituțiile cele
mai răspîndite în țară.

Copilele (există un tîrg de copii), adoles-
centele de paisprezece ani, sint luate ca me-
dicamente. Ele își păstrează, de altfel, fe-
cloria, să nu vă înșelați, numai atingerea
contează, și încă nu contează decît pentru
cei mai grosolanți.

Simpla prezență apropiată e cu prisosînță
deajuns.

Fiind apucat de un grav atac de năduf,
închirial eu-insumi una, după indicațiile sfî-
tătorului meu. Umărul și gîngăsu-l plept
abia mișt, iată zona atînsă care îmi făcu cel
mai mult bine și cel mai degrabă.

Această fată simplă și cu un farmec care
mergea foarte departe nu făcu în timpul
tratamentului decît să-și lege și să-și dez-
lege șterturile unei jambiere, dar cu o mare
sfială.

Ea mă privea din cînd în cînd, apoi își
privea piciorul, fără să spună nimic, și sen-
timentele ei îmi rămăseră necunoscute.

Într-o țară în care puterea magică înnă-
scută e mare, în care șteretenia și tehnica o
dezoaltă, delicat și nervoși sint nevoiți să-și
ia măsuri deosebite de prevedere ca să-și
păstreze autonomia.

Oameni însemnați chiar, cu aere de per-
sonaje, mi-au spus în clipele lor de sincer-
itate, trădîndu-și teama: „Ce zici, sint eu?
Nu vezi nimic...”, nimic strălîn în mine?” Atît
de frică li-e să nu fie ocupați de un altul
sau comandați ca manechine de colegii mai
tari.

Cînd le vorbeam de Isus sau de Francisc
din Assisi sau de alți sfinți stigmatizați în
urmă, care-și pierd sîngele mînilor și picioa-
relor în zilele de vineri, ei își luau adesea
un aer mai degrabă grav, doborît și de apă-
rare, decît cucernic.

„Cum! E mort de două mii de ani, și încă
vă mai vampirizează!” Îl vedeam mîhniiți
pentru noi și de asemenea ca terorizați.

Cu o legătură pe ochi.
El creșe unii copii, cu o legătură pe ochi.
Un mic număr e deprins să-și recapete ve-
derea prin toți porii trupului lor, unul mai
mare să vadă într-o aproape totală întune-
cime.

„Orbli de zi!” sint cei mai cu deosebire
aleși spre a face ofrande Zeilor. Ofrandele
lor trec a fi bine primite.
Animalele se tem mai puțin de ei și arată,
datorită acestei apăsări, săbielucina dorită
pentru sacrificare. Si pot de asemenea să se
aprople și de un și mai mare număr de so-
furi. Dar nu toate vor fi reținute.
Singurele bune de jertfit sint numai ani-
malele care se înfloară la atingerea cu apa.

Cartea adormirilor leului.
Această carte cuprinde toată magia. Ea e
fîntină ascunsă. Copile pe care le-am văzut
nu cuprînd decît două capitole, de altfel false
în mai multe locuri.

Pe poarta principală a orașului Înlaho se
poate vedea un fragment din Marele Ciclu
al Leului. Mare și impresionantă pictură, fă-
cută din ceea ce trebuie să știi „să citești”.
Se vede acolo o Sferă uriașă, care seamă-
nă foarte cu Pămîntul, dar are un gît ca de sticlă
foarte strîmțat pe unde intră leul care de
data asta nu duce o viață largă. Coada lui
e răsucită de douăsprezece ori și se pare că
el ajunge la un clondir nu adoarme. O po-
rumbiță îl trezește. Vrea s-o prîndă. Ea
scapă. Slăbind, se face șarpe și se hrănește
cu pietriși. Mai departe e atacat de ape, apoi
de flăcări. Le stă împotriva.

Ce îi e mai greu, sint ouăle asupra cărora
trebuie să vegheze. Adoarme a doua oară. Un
fluviu curge dintr-un astru, înspre el. Se
reinsuflește (ouăle sint albe, sfera cenușie,
leul mereu negru).

E în cercul al șaselea acum (sint șapte,
concentrice). Din cercul al cincilea, pocnește
un bici. Din acea clipă, leul își recapătă ade-
vărată viață de leu. Pentru puțină vreme.
Iată-l urcînd o scară în spirală. Astfel fiind,
el nu se poate feri de loviturile de aripi ale
păsărilor-psiici.

Cum e gata să ajungă în cercul al cinci-
lea, doi bătrîni se aplecă, țînînd o carte. Și
leul adoarme a treia oară.
Cele patru cercuri mai însemnate, care
dau cheia celorlalte se află în interiorul ace-
stui oraș interzis, dar cercul dinții, cheia tu-
tutor celorlalte, nu e arătat decît celui în
drept, în nisip și șters numaidecît.

(„Ailleurs — Voyage en Grande Garabagne
— Au pays de la magie — Ici Podema. „Galli-
mard” — N.R.F. — 1967. Paris).

El n-are, îmi pare, simțul mecanic.
Prea puțin o recunosc deschis. Îmi răs-
pund că e un lucru antifilozofic, antimagic,
antiasta, antiiala. Unul din ei, căruia îi ex-

Fie tronic, sîntie chiar, fie cu
gravitate tragică și infrigurată, scriito-
rul ni se adresează avînd aerul că ig-
noră prezența posibilă a cititorului, de
parcă singurul lucru eminent este îm-
portant este ca dinagațiile sale să-i re-
dea pentru o clipă liniștea pierdută.
Dar el nu-și regăsește liniștea după
care înțește. Este tot mai asaltat de
obsesii și tenebre, măsura divagațiilor
sale îneputabile fiind voința de a mă-
turisii cit este de derutat ca subiect și
cit de dominat ca obiect. Scriitorul in-
suși nu întîrziase să se recunoască
drept martor al agoniei Europei înaci-
tea vremelnice ei cotropiri de către
nazism. Numai că naufragiul continen-
tului nu se consumă dintr-o dată, ci
lent, cu pauze înșelătoare, cu remisuni
mîncinoase și apoi cu crize tot mai
grele. O imaginație receptivă la sim-
boluri, cum se recomandă a fi cea a lui
Emil Botta, gîdește în eșecul istoric al
diplomației burșeze tot atîtea argu-
mente ca și în propria-i slăbiciune
pentru îndolență, pentru acceptarea
perplexă a răului moral. (Trintor)

Cum în toate situațiile lipsește incre-
derea într-un posibil revirement, uni-
versul este perpetuu văzut cum se ofi-
lește sub povara nefericirii și crime-
lor. În Cel mai tare viziunea dezastru-
lui înfloarește apocaliptic. Banda de ra-
tați a cărei tristă istorie autorul vrea
s-o relateze, pierde de astă dată nu sub
presiunea evenimentelor ci a incapacita-
tății ei de a săvîrși gesturi, acte care
să ia într-un fel proporții de eveni-
ment. Declasarea trîstilor cavaleri este
dublul produs al timpului care devoră
și al lamentabilei lor plăceri de a se
amăgi cu nimicuri. Sub semnul inutilita-
tății, existența ca cea a Vevertiei sau
Capului de Pasăre, a Grecului sau Ni-
nei Băldoara se amestecă, într-o azi-
zată denădămită, cu simbolurile numite
Shore, Nacoș, Nimrod sau Mater Te-
nebrarum. Fania pe care o produce
declinul lor treptat într-o sensibilitate
de artist n-are nici măcar consolarea
vreunei împotriviri. La Emil Botta
destinele sint ca navele, nu lasă urme.
În navigație numeroase sint navele
care înfruntă furtunile și le depășesc,
aici navele sfîrșesc invariabil ca epave.
Moartea Almei, nebunia domnișoarei
Liginski, neurastenica bătrînului de-
cepit din Rondul de noapte rezolvă, mai
exact decît cîntecul, printr-o vocație a e-
șecului, înclinarea spre neant a perso-
najelor.

Complotul dizgrațios al altor fer-
vori eșuate este o sursă de reprezen-
tări umoristice, fiindcă, dincolo de ceea
ce ascunde o nuanță de deznădejde
terifiantă, rămîne nepuțina în nepu-
țina erorilor lui Botta („îniml cupide,
fețe gelatinoase și alienate”, „drumeti
schimonosiți în arhipelagul girboviri”) și
sucombă în comic. Dar este un comic
aparte, făcut din surstrîngi înghețate și
scurte exultări, din aluzii, din afirmații
prăpăstioase și șarje acide, pătrunse de
o imensă și ridicolă amărăciune: „Eu,
vorbi Cap de pasăre, intimidat, eu am
lătrat. Sint de profesune muzician și
profesor. În clasele primare abia fiind,
îmi plăcea enorm să lătru. Formasem
chiar o orchestră! Primul miorlăia,
secundul, ca omul înjunghiat, țipa, al-
tăl necheza, celălalt ofta, restul rideau
și cotodăceau. Eu dețineam cu mult
brio partea cea mai dificilă, a omului-
ciine: plîngeam și lătram...”

Procedeu a mai fost sesizat cu
directă referire la Poe și Nathaniel
Hawthorne. Este modul romantic
anglo-saxone de divulgare a absurdului
existenței, tipul de ironie distrugătoare
de iluzii, care plecînd de la prezentul
dezamăgitor exprimă neîncrederea în
structurile lui printr-o claviatură care
integrează organic demonicul și enig-
maticul, lugubrul și burlescul.
Încit, nu e de mirare că se regăsese
în aceste proze aproape toate notele
caracteristice liricii lui Emil Botta
din Intuneceatul April, „jantezia deli-
rantă și critică”, ironia elegantă și
ceremonioasă”. Narațiua, cu o pronun-
țată articulară poetică este în miezul ei
epică dar purtată de „un flux subiectiv
violent” (Ov. S. Crohmalniceanu), care
la E.A. Poe este mijlocul cel mai adecvat
al incisivității satirice degizate.

La Emil Botta vehicolul tronic este
cel mai adesea tragicul, un tragic fra-
ternizînd cu morbidul. O ruptură pato-
logică în planul realului intervine ori
de cite ori scriitorul ne smulge din spa-
țiul temporal și uit și pe proiectează
în altul înfricoșător prin deplasări pa-
roxiștice de linii, între hipnoza colec-
tivă și pulverizarea debordantă.

Persistă, mai ales în prozele cu „a-
dresă istorică”, o viziune de un sordid
trist care pare să vestească prin inco-
erența imaginilor și aglomerarea sufo-
cantă de mișcări distructive o imen-
să surpare psihică. Degringolada
civilizației se lasă anticipată din toate
acele notații exasperate, vestitoare ale
stigmatului agoniei.

Prin puterea lui de a pluti peste real ca
să-și cuprîndă esența, Emil Botta a do-
bindit o libertate de ton, de transgre-
sare dincolo de lucruri. Privirea lui
deși atrasă de baletul grotesc dintre
miță și dezgust e liberă de orice depen-
dențe despotice. Cu o inocență con-
trastînd izbitor cu fenomenele malefice
din jur eroul narator se regăsește pe
sine ori de cite ori se amestecă în vâl-
mășagul evenimentelor. Senzația de
magie tulbură vine din această redo-
bindire a realului, un real monstruos
ca un spectacol cu măști.

Henri ZALIS

În românește de
Tașcu GHEORGHIU

Henri ZALIS

UNDE A STUDIAT CANTEMIR?

Am căutat mult școala patriarhală aici la Istanbul, unde a studiat Canțemir începând de pe la 1885 vreo 10 ani. Ce profesori o fi avut și ce l-o fi finit în mirare aici? Limpede este că Dimitrie acesta a urmat școala patriarhală, care a fost ori aici deasupra Fanarului, unde se mai află astăzi un seminar grecesc, ori la Triada de pe Halki în apropierea mormintului lui Brâncoveanu. Cu cei câțiva profesori greci de pe Insula Halki cu care am vorbit, n-am putut ajunge la un răspuns exact. Apoi timpul fiind limitat și prea multe de văzut dintr-o dată, n-am ajuns la mare descoperire în privința asta.

Rectorul Școlii Marii Maximos de pe Insulă îi datorează o mulțime pentru indicația filozoficească ce mi-o dădă, anume că toată învățătura de ultimii zece ani în grecește trece prin filozofie. Rectorul însuși a studiat filozofia în Europa. Canțemir a studiat aici în școala patriarhală filozofie și teologie, ultima fiind trimisă puternic în veacul al 17-lea aci. Aristotel era de importanță secundară, cum îl vede și Canțemir.

Manuscrisul despre muzica turcă ce trebuia să-l găsească, cu părere de rău nu i-am dat de urmă. Manuscrisul grecesc nu pot fi cercetate decât cu aprobarea Sinodului, urmând să se aștepte. Ele sînt închise în fanar în dosul bisericii actuale de aici. Au fost aduse de pe Insulă în anul 1936 și închise aici, tot ce era hirtie veche de școlar și matriculă. Cele în mână otomană sînt la Universitate și se ajunge la fel prin aprobări, în apropierea lor. Rămîne doar să contemplem aceste urme de pietre străvechi, aceste școlari sirgincioși îmbrăcați mucenițești aici pe Halki la școala patriarhală, aceste Minee străvechi și texte ale sfîșitilor părinți peste care a trecut ochiul sirgincios al marelui gânditor român.

Întâi Patrulogia Cursus Completus Seculum 13 annis 1216 in 215 tomuri, iată Mansi Amplissima Coll. Conf. 53 volume, cărți străvechi pe care autorul Divanului le-a sorbit, fără îndoială. Școala a fost aici ori acolo în Fanar. Dar cărțile au fost sigur aceste. A fost hația Sofia și profesorii aceștia harnici și modești care pădăsc aici la întîlnirea Astei cu Europa și Africa de 2000 de ani lumina neapropiată. Unde a studiat Canțemir? În duh, fără îndoială, în duhul lumii filozofice-teologicești ce izvoră în olimpos-taborice trezind prin Patmos și străbînd blindă inducînd finiturile barbare de la Nord unde Orfeu și Zamolxe lăcrimau în băncile așteptării.

Ion ALEXANDRU
15 martie 1970, Istanbul

GABRIELA GHEORGHIU

Din țara minunilor

Din țara minunilor
S-a întors un inger.
Cu aripile brodate
De un alt inger

Care trăia
Singular
Fără nume
Într-o țară
Fără ingeri...

Celule

Celule,
Negre celule,
Explozări,
În singele meu, de poajă.

Celule,
Nordice,
Înfloriri
Piramidele de gheață ...

În trupul meu,
Săhiti,
Cu bucuria
Unui pom de iarnă.

În trupul meu
Muriți,
Cu dragoste,
De doică, africană.

Cine știe?

Cine știe
Dacă nu eram
Șoapta invierilor,

Cine știe
Unde era
Piatra unghiului?

Cine știe
Dacă nu
Am fost

Pisica bengaleză
Alungată
De-a viața

În flăcări.

Sora mea

Să nu furi,
Să nu ucizi,
De zece ori
Zeci de ierni

Să nu ucizi,
Să nu ierți,
De zece ori,
Zeci de primăveri

Sora mea

Sora mea
Lăcrimă.

Din volumul „Conjuncții”

MIHAI TECLU

Cîntec de june prim

Soldatul iubea un cerc vicios
tristul alb al virtuții însă.

Filozofi și călugări mai trag
clopotel aceluiași cerc vicios.

Logica, puterea și martiriul
ale lor sint, clopotel atunci

e cum argintul viu la argintari,
ca luna-n ocne, ocnele de sare

La uzurparea himerei în nouri,
pe cîmp între duhuri soldatul
iubea.

Țărnuț pustie'n boaba de rouă,
florile soarelui arse dar arse.

Secetă, secetă, fecioară secetă,
lumina ta e cea mai lumină

Gîndul la tine-l asemenea
crinilor,
clopotele-s vîntul, marea
pămîntul.

Ci nu căta să vindeci sau să
lecui
sufletul soldatului care iubea.

ȘTEFAN MIHĂILESCU

Castelul

Ca ochii morții ai ferestrelor
în poiană, Castelul străjuiește
aleea în lin urcus,
adumbrată de brazi seculari.
Sub tălpi, piatrul fin,
trezește adormite amintiri
Fantome vii — vizitatorii
se strecoară cu priviri umite
printre vase coridoare ...
Din lumea, ce altdată
îl locuia, doar ... ceață
și-un geomănt de parchet
la fiecare pas

Picura o lacrimă

În camera mea — chilie
cu pereții almuți
și praful pe ei și cărți,
de ani o mie,
doar florile ce le-ai adus
își mai păstrează coloritul.
Dar, o mină nevăzută,
le-a rolit spre raza de lumină.
Cine a făcut mișcarea?
Fiindcă, de fel, nu le-am atîns!
Din cupa roșiei petunii
apare chipul tău
și stam de taină, toată noaptea
Dar mă trezesc
și din pătunie ...
picură o lacrimă...

Te aștept

Te-aștept și gîndu-mi
piclă în preajma ta,
nu-l simți și nu te-adoce!
Întîns în pat, conturul țî-l caut
și tăcerea-ansăre de tone.
Țic-tacul, picătura pe creier
mă-năeamă s-arunc
ceasul pe fereastră ...
și dorul și chinul,
și pașii de-afară
și fiecare mișcare
e-o clipă de-ncredare
și nu ești tu!
Poate vei veni,
însă mi-e teamă
că voi uita,
cine te cheamă...

DUMITRU STANCU

Dor

Ale,
E firziu...
Cînd scipesc monstroasele
sfere,
E firziu în cuvinte.
În noi,
Prea firziu drumul lung galaxie
pletoasă,
Printre gene de fum și himere
Despărțirea cenușa își varsă.
Lasă-mi dor, soldul țui, amăgire

Ochi lumină-n simțire...

Din flaut prelinsă,
Te caută înțea-mi palidă,
Ninsă,
Răstignită-ntr-o floare subțire.
E firziu în viața de fum...
Cînd mă-nchid în aldine
și dispar în căință
Căci firzie-i plătirea în tine.

Curînd

Curînd înșepă finutul
impărăției.
În singur noapte care ne
desparte,
Mă obsedează solemnitatea
ultimului solstiiu
Singele redevine,
Nevăzută, există, există!

„Neînțelele rămîne gîndul”

Fredonînd motivul acestui vers cu sunori de rondel, poetul L. Dimov desăfoară în revista „Arges” (nr. 1 din 1970, închinat lui Eminescu) o suită de reflecții libere, de alură filozofică, asupra „gîndului” ce străbate, „neînțelele”, cînturile poetului. Pe parcursul digresivului el atrage în demonstrație și un fragment filozofic inedit al lui Eminescu, din manuscrise, citat înția oară de C. Noica (în „Almanahul literar 1970”): „Da! a fi și a fi mișcat sînt identice: „grade și feluri de mișcare — linie dreaptă, linie rotatorie, linie ondulantă”; acesta, dimpreună cu un comentariu teoretic al d-lui Noica: „Ce obsedantă e unda, unduirea, linia ondulantă în cultura românească. Teoria undulațiunii universale, la Conta. Valurile, ritmurile, undele la Eminescu (subl. lui Dimov). Fondul de energie care urcă în undele la Fărvan. Mioriticul la Blaga. Linia dreaptă e a priosului de putere, care strică echilibrul, linia rotatorie e a cercului care se închide. Doar linia ondulantă” (subl. n. — M. C.). L. Dimov duce mai departe, pe cont propriu, „gîndul” și comentariul însoțitor, punîndu-le în legătură cu poezia lui Eminescu: „Valurile, vînturile, fenomene ondulatorii, simboluri ale mișcării în faza ei primordială, anterioră încetării într-un mobil. Acolo unde îngrînă etern ce? Gîndul. Articulat, unic, neînțele, Inexpresabil în zona de lumină a conceptelor...” etc.

Desigur, reflecțiile și exegezele de acest gen în marginea poeziei lui Eminescu sînt în dreptul locului indiscutabil și ele nu ne-ar fi reținut atenția dacă L. Dimov, n-ar fi invocat pe parcurs acei fragment inedit citat de C. Noica. Fragmentul, prin conținutul și factura lui, ține de ceea ce Călinescu a numit „filozofia teoretică” a lui Eminescu, în care „gîndul” se cuvine înțeles după ce neopărat filozofic, totuși în marginea contextului său intențional, atribuit de Eminescu. Și contextul acestui fragment manuscris n-l dau alte însemnări filozofice cu care poetul a presărat, în 1882—1883, un număr din caietele sale: însemnări care, precum am arătat în alte locuri, îngăduie să atribuim lui Eminescu o intenție sistematică a gîndirii („Încercare de metafizică idealistă a raporturilor constante în mișcarea eternă”). De aceea, cînd avem de-a face cu însemnări eminescice de acest gen nu trebuie să ignorăm natura lor teoretică, nici modul lor determinat de a semnifica, mod în care termenii și sintaxa se supun specificului cuceririi. „Linia dreaptă”, „linia ondulantă”, „prisosul de putere” sînt termeni frecvenți în aceste însemnări. În contextul în care „gîndul” privilegiază „linia ondulantă” față cu „linia dreaptă” și nu ne îngăduie să traducem, cum face L. Dimov, „prisosul de putere” în „prisosul de legi care genează realul”.

Pentru a preciza „gîndul” și intenția lui Eminescu din fragmentul citat, vom reproduce mai jos cîteva însemnări inedite din manuscrise, în măsura în care circumscrie direcția și contextul interpretării. Mai întîi, textul complet al însemnării tipărite de C. Noica:

„Dar a fi și a fi mișcat — existere și movi — sînt identice: deci a fi ca Ding an sich e mișcare; grade și feluri de mișcare — linie dreaptă, linie rotatorie, linie ondulantă” (Ms. 2275, f. 10);

„Totdeauna mișcarea se comută în linie dreaptă. Puterile care se opun dar sînt mai slabe decît ea se coordonează sau se coadaptează la direcția principală... În paralelogramul de puteri învinge puterea principală” (Ms. 2275, f. 44 v);

„Cu cît atomele se depărtează unul de altul cu atît tendința mișcării rotatorii dispare, roata se apropie de linia dreaptă — pînă o înlocuiește prin linia dreaptă” (Ms. 2275, f. 18);

„Orice prisos de putere, care strică echilibrul sboară în tangentă. Actele de volitziune sînt tangente născute din dezechilibrul momentan al organismului” (Ms. 2275 bis f. 15);

„O singură mișcare este și a fost. Ea se poate traduce cu toată diversitatea ei aparentă — într-o linie dreaptă de o lungime determinată...” (Ms. 2255, f. 358);

„În realitate proporțională, dar în iluzie infinită. Tendința spre infinit instinctul metafizic” (Ms. 2255, f. 360);

„Progresul = svircolirea tangentelor în spirală. Spre un punct oarecare; Scopul... Lumină eternă, atotșiluită, atotputernică” (Ms. 2255, f. 360);

„Conta. Teoria undulațiunii universale. Aplicată la viața intelectuală — ea nu e decît o frază...” (Ms. 2267, copertă);

„Cel care merge în linie dreaptă (linia adevărată) siștește puterile colaterale să se coadapteze lui”. (Ms. 2255, f. 351);

„Teologie: Dumnezeu e puterea care lucrează în linie dreaptă. Tatăl” (Ms. 2255, f. 376 v);

„Ceea ce trebuie încurajat într-o societate omească, sînt oamenii de caracter. Energia centrului lor de gravitate și dreapta ascensiune a liniei lor de mișcare (s.n.) trebuie descărcate de greutatea prea mari. Precum Arhimede cerea un punct fix, pentru a ridică cu pirghia lumea din țîșini, astfel caracterul tari sint din Crugul împrejuru cărora se-nvîrt lucrurile lumii. E drept că ele adeseori sînt rezultatul mișcării sociale” (Ms. 2255, f. 397).

Eminescu bifrons

În același număr al revistei „Arges” am urmărit cu plăcere Îspititorul Joe al delimitărilor, dialog între Alexandru Paleologu și Matei Călinescu despre esul critic al lui I. Negoițescu: „Poezia lui Eminescu” (1968). Reluînd în dezbateră această contribuție remarcabilă la exegeza postumelor poetului, distincții critice caută să fixeze elementele de concepție și de metodă ce i-au permis lui Negoițescu „răsturnarea viziunii critice” asupra operei lui Eminescu. Printre punctele luate în discuție de convorbitori ne-a reținut îndeosebi raportul: I. Negoițescu — G. Călinescu. La un moment dat, Matei Călinescu avansează unele aprecieri cu tot în marginea acoperirii. Și la G. Călinescu s-ar vîdi „tendința de a reabilita postumele, uneori în defavoarea antumelor”: „el are o mai vie, mai spontană admirație față de «Fata în grădina de aur» decît față de «Lucașfăruș»; „înclinația lui către postume e foarte ușor de detectat” etc. Adevărat e că G. Călinescu, reabilînd și punînd la loc de cinste postumele eminescice, nu a îndrăznit totuși o „răsturnare” în sensul lui Negoițescu. Și aceasta nu din sfială sau din nesiguranta gustului, ci dintr-o convingere cu temeiuri mai adînci, peste care criticii noștri au trecut adesea prea ușor. Comparînd, spre pildă, valoarea versiunii postume „Fata în grădina de aur” cu „Lucașfăruș”, G. Călinescu răspunde net: „Nu. «Fata în grădina de aur» nu poate lupta în cele din urmă cu «Lucașfăruș”. Superioritatea marelui poem nu vine dintr-o „filozofie poetizată”, ci din faptul că la baza lui stau „idei poetice de structură intelectuală”. Metaforismul vizionar din postume nu poate răsturna greutatea și densitatea simbolică proprii antumelor. „Eminescu este mare în poezia abstractivă” — declară frecvent Călinescu.

Să fie aceste afirmații simple reverențe convenționale și conformiste? N-am crede. Dovadă și această judecată globală asupra lui Eminescu, din 1964, pe care o propunem criticilor noștri spre meditație și comparație: „Opera lui este cu două fețe, una de în și alta de mătase, e izvor și cascade catastrofală și poate figura simultan cu aceleași piese în culugerea lui Arnim și Brentano și în operele lui Novalis și Hölderlin, sau, în fine, pentru cine prețuiește muzica obscură a sufletului, întîind relațiile secrete din univers, în acelea ale lui Rimbaud”.

În timp ce G. Călinescu, așadar, imbină — „lucru paradoxal” — două fețe deosebite în aceeași operă și personalitate, I. Negoițescu dezbină — tot paradoxal — opera și personalitatea lui Eminescu în

două fețe „autonome” („neptunică” și „plutonice”). Paradoxuri demne de atenția esteticienilor și filozofilor.

Prin vorba, în dialogul celor doi critici, de „jocul delimitărilor”, sîntem ispițiți să sugerăm și noi criticii estetice o delimitare, o distincție de natură să ofere, credem, un unghi de vedere mai adecvat asupra esului lui Negoițescu. Susținem, anume, în termeni teoretici, că sensibilitatea estetică nu coincide cu valoarea estetică. Sensibilitatea se schimbă și evoluează istoric, valoarea poate să nu se schimbe, să nu sufere mutații. Sensibilitatea estetică modernă s-a desprins, sub multe raporturi, de expresia cu care ne-a obișnuit Eminescu. Și fenomenul acesta, G. Călinescu îl semnălese încă din 1937: „Nici un poet român nu îndrăznește să tăgăduiască direct pe Eminescu, dar îl tăgăduiește pe furis... De altfel, tot ce are cit de puțin structură eminesciană, adică oarecare profunditate internă, înțelegătoare, e osîndit. Atunci la ce se reduce cultul nostru pentru Eminescu? De multe ori la un conformism timorat” (s.n.). Sub aspectul acestui fenomen s-a structurat, credem, atitudinea lui I. Negoițescu, efortul său și intenția de a reconsidera, din unghiul unei sensibilități noi, modernă, opera poetică a lui Eminescu, iar performanța realizată de el, după apariția Postumelor (1932), merită toată lauda. Postumele eminescice, prin materia și forma lor de expresie, intrinsec mult mai multe dintre caracteristicile sensibilității poetice moderne — ale unui curent al ei — decît antumele, opere îndelung „elaborate”, supuse densificării și substanțializării „clasicizante”. Dar, oricît ar părea de paradoxal, trîntirea unei valori poetice, deși condiționată și mediată de sensibilitate, deși condiționată. Căci valoarea nu este identică cu sensibilitatea și mutații sensibilității nu înseamnă, implicit, o mutație a valorilor. Mai mult chiar, susținem că abia prin detasarea acestora — a valorilor mari, firești — de condiția sensibilității istorice care le-a generat — ele încep cu adevărat viața perenă în lumea de simboluri a spiritului. Din acest punct de vedere credem, sîntem convinși că „Lucașfăruș” lui Eminescu și o parte dintre antumele sale au mai multe șanse de perenitate simbolică decît „romantismul major” al postumelor, cu vegetația lor virgînă, metaforică.

Schopenhauer sau Buda?

Întrebarea o ridică eminescologul Gr. Tanăscu într-o notă exegetică intitulată „Trei sboare, unul Eminescu (în „Cronica”, V. nr. 3, 1970). De ce te trezești și nu mai mulți? Pentru că trei sînt sursele pe care le mărturisește poetul în versurile următoare din postuma „Cărțile” (inițial: „Învățătorii mei” și „Cărțile mele”):

„Căci eu am trei izvoare
Din care toată mintea mi-o culeg”

Primum izvor și al treilea sînt precizate explicit în limpede în poem: cel dintîi, Shakespeare, model de artă și de viziune poetică, al treilea (lubiță însăși) — prin extensie, viața — ca sursă de inspirație „de... multe altele... „Al doilea izvor — scrie comentatorul — rămîne învăluit în taină. Poetul însuși n-l figurează astfel: «Mă am — în înțeleg... cu-acela lară / Problema morții lumii o dezlege. Cine să fie oare acest al doilea izvor? — se întrebă comentatorul. „Credem că-l putem identifica cu Buda, prin extensiune fiind vorba de învățătura lui Brahma — simbol al Absolutului, în filozofia și religia indiană”.

Contrar majorității comentatorilor care credeau a nu greși identificînd în „înțelept” pe Schopenhauer (Cf. T. Vianu, D. Murărașu, Matei Călinescu, subsemnatul), noul glosator deschide, cu ipoteza sa, o alternativă nu cu totul implauzibilă. „Optăm, totuși, pentru identificarea celui de al doilea izvor cu Buda — și pentru considerentul că metafizicianul german dezvoltă în opera sa doctrina o filozofie a vieții (Wille zum Leben), fără să dea atențiune problemei morții invocată în strofa respectivă...”.

Stîind cit de rare sînt la Eminescu mărturiile și mărturiile directe privind biografia sa spirituală, credem că indicația cuprinsă în versurile citate merită ostensa unei clarificări exegetice. Bineînțeles, cu rezervele și precauțiile impuse de natura poetică a textului. Cine este acest „înțelept” la care se referă Eminescu și în ce chip l-a ajutat să dezlege „problema morții lumii”? Nu s-ar putea lămuri această chestiune pe baza numeroaselor însemnări filozofice din manuscrise, a căror editare critică se face din ce în ce mai simțită? Alternativa ridicată de noul glosator vine să sporească numărul chestiunilor a căror dezlegare atrîm, poate, de mult visată ediție critică integrală fiindcă, n-ar trebui să uităm: în materie de exegeză, textele ne dau informația, contextul semnificația. Și, în cazul lui Eminescu, contextul este, ca prim pas, întregul operi. Avem azi, după 80 de ani de la moartea poetului și după 37 de la decizia editării integrale, cele 6 volume ale ediției critice proiectate de Perpessicius. În cîți ani de acum vom avea întregul operi, acel corpus total de 16 sau 18 volume?

M. CIURDARIU

PAUL TUTUNGIU

Aștept o pasăre

Aștept o pasăre. Cîndva
Trupul meu palid luminînd

În brațul sting se insera
Pe gestul morilor de vînt
În ochiul Del-ei, lingă pești
Am coborît necunoscut,
Se-nseninou în milul sfînt
Țirzii schelete de pescari
Și în troienele de apă
Sîngur drumet împintinat
Strigam un țărîm singurătății
De-apurarea nevindecat...

În pleoapă îmi zvîcnea fecioara
Braj speriat o priveghea;
O vidă neagră prefăcătura
Gînd palid, cer înșingura

Ci eu visleam prin codri lezeși
De alge verzi, albastre, mov
La ostrov fraged cu sirene
Și cîntece fără hrîsov

Jocul zeului deslușit

Pădurile au lebede în ramuri
Din ochiul meu le crește
rădăcina
Și dacă-n somn mi se înecă
pleoapa

Cîntecul viu al frunzelor e mort

Sunetul lacrimii în fiimplă
Alungă singurul zăvor:
Descîntec sint și limba mea
descîntă

Peștera lumii-n veacuri de
fosfor

Pot să mă nasc din propriul
meu craniu
În chip de ijer metalic, fluviu
sau
Sau geomăn mie însumi — orb
statuia
Idol clopîit oglindă să mă
sorb

Eterna primejdie

La nordul stîncii singerînd
M-au dezvelit
Pe țărîmul cu pietriș de aște
moarte

Aripa blondă a frunții îmi
zvîcnește

În boarea de amăgiri

Un leu îmi linge rănile umil
Se stinge soarele în mare
Sirenele au adormit
Din porii pietrelor strigoi fug
în raze negre aiurînd

Ci sarpele așteaptă pulsul mov
Al somnului.

EMIL CIURARU

Mamei
Noi coborîm în lumea neștiută
Fără să știm că depărtarea-i
multă.

Pe cărările mele va fi nins,
lar casa noastră-n iarnă-î
așternută.

La razele amurgului înfrînt
Lampa cea veche o aprinzî
lăcută

O palidă lumină va arde în
zadar

Și tu cu amintirea prin ani vei
trece iar

Pînă la cel din urmă răsărit de
stea.
Cînd visul oboselii, în gene-ti
va aduce,
copilăria mea

Renaștere

Nu se aud
decît
pașii mei
îndreptați
spre sunetul
chemării de
taină.
Singele,
din trupul

Grup stelar

am văzut cuvîntul meu
stînd pe mare și țărîm,
stînd pe aer și enupăr,
în ger, am văzut și m-am temut,
am văzut și m-am simțit legal
de adevăr cu șapte tunete,
cu șapte fîntini, am simțit
curcubeul pe spinarea mea
și m-am întors să mă vîd:
viu, finăr, așteptînd
un răspuns din vîetul
oglinzilor,

am văzut urma cuvîntului
meu în Tetrarhia și Trahonia
am văzut vrut s-o scriu cu ace
de scorpie, de pucioasă, cu
sămînți de gemeni, cu sare,
am lîpat să știu verdeata și
pecetea,
numai cheia destinului-tapta
n-am știut-o în elinește,
în ger, numai cartea din mine
n-am știut-o ca o făclie
de miere otrăvită, ca un izvor
ars!

Descojire

Pești lungi de fumuri cristaline
trec în muzica de os a
somnului,
părăsit de mine mă întorc cu
fața spre
alb și paloarea orei e castă
genune...

Port un nume de prund, de
taină sau
mi se pare cînd planete intră
în ceoșe,
în dulci eclipe cu sunete de
sărutări?

Lampa mea trageată va uita
să fie tristă...

Pe semnul nopții citeodată
vinovată
alt semn așează lini lichene de
vis.
O sare tot și tot mai veche
mă descosește
pin-la vers. Sus, în văzduh,
sodoma ploii cheamă!

A. C. — Suceava. Transcriu
poezia Martie care mi-a plă-
cut. „Umbra fumeșindă a că-
lărețului / așteptînd în fața
acelui cerc / de flăcări / dar
eu nu pot decît / să golesc
unul după altul / paharele cu
aer / și să urc în răstimpuri
cîteva etaje albe / spre contu-
rurile de seară, ale / pleoapele
mele / uitate în fața ta-
blourilor”. Mai trimiteți.

THEODOR APE — Cîmpu-
lung-Mold. „Gust amar” este
mai aproape de ceea ce înțe-
legem, de obicei, prin cuvîntul
poezie. Nu mi-a plăcut. Restul
compunerilor vădesc
îndemnare, dar numai atît nu
ajunge. Revențiți.

BOGDAN MIHAI — Timi-
șoara. Poeziile dv. sînt de un
nivel mediu. Nu strălucesc
prin nimic. Recomandată, nu
mă pot hazarda în formularea
unui răspuns net favorabil.
Revențiți.

VALERIU RISTA — Arad.
Remarc versurile: „Țirziu, la
jocul fecioarei / de pe urmă /
vor veni bătrînii / iuscînd în
ierbi poteci, / nervuri de
pleoape / agățate ca visla în
alge...”. În rest, cuvinte reci,
ostenite, lipsite de vibrație.

GEORGE GAVRILEANU —
Suceava. Parțial, se pot găsi
metafore interesante în poezi-
ile trimise. În schimb versu-
rile despre lacrima care merge
în patru labe, par scrise după
ingerarea unei duble doze de
marjiana sau mai știu eu ce:
„Țirindu-mă ca o lacrimă din
loc în loc / mă așez pe un deal
de lavă / Și stau pe labele de
dinainte-n foc / ca duhul meu
cu capul în otrăvă”. În plus,
vă asigur că, deși năstrucnică,
rîma „cărăbuș — mă înăbuș,
nu e deloc izbită.”

CEZAR CONSTANTIN —
Cîmpulung-Mold. Am reținut
în chip deosebit această în-
scripție

literatură turcă

ORHAN VELI
KANİK

(1914—1950)

Un erou de roman

Ploua peste cortul meu,
Bătea vântul dinspre golful Saros,
Iar eu eram un erou de roman,
Intins pe o mină de paie,
În timpul celui de-al doilea război mondial.
Aprinzînd uleiul la căpății,
Înceam să-mi trăiesc subiectul meu,
Început într-un oraș,
Și cine mai știe unde,
Și cine mai știe cînd
Se va fi terminat el...

Oare m-am îndrăgostit ?

Trebuie oare să cad pe gânduri,
Să am insomnii,
Să devin tăcut și făr-de grai ?
Să uit chiar și salata,
Cafe-mi plăcea la nebulie ?
Chiar așa ?

Vreme frumoasă

Teribilă mai e vremea asta frumoasă,
Ea m-a distrus.
Nu știu ce mi-a venit,
Dar într-o asemenea vreme,
Am plecat de la Finanțe.
De fumat
Tot într-o asemenea vreme
m-am apucat.
Și dragostea,
Tot dintr-o asemenea vreme
mi se trage.

Nenorocirea cu versurile,
Tot vremea mi-a insuflat-o.
Vreme frumoasă, vreme frumoasă,
Ce mai, m-ai distrus !

YAHYA BENEKAY

Frate de sînge

Aprinde-ți o țigară, frate de sînge,
Focul stinge focul,
Scăpare nu există,
Durerea nu te iartă,
Te-nvăluie și te distruge.

Ingină un cîntec trist, de pe meleaguri natale
Of ! ce mai durere e și asta !
— Blestemați fie cei ce-au scornit pribegia,
Inima mi se frînge.

Aprinde-ți o țigară, frate de sînge,
Lumea asta mă sugrumă,
Ce-am sperat și ce-a ieșit,
Ai văzut doară și tu !

Dor

Norii trec și nu se vor întoarce,
Vîntul bate și nu se va opri.
Tu femeie, ai ochii-nlăcrimați,
Presimt că vrei să-mi spui ceva.
Cuvîntul ți-e lipsit de vlagă,
Surisul ți-e-nghetă pe buze.

Nu te-ntrista, de zic că m-am schimbat.
Eu sint tot Yahya al tău,
Copilul răsfațat ce plînge-n sinea lui.

Cîntecul zilelor nostalgice

Iubesc vremea aprigă,
Atunci am ochii umezi,
Gîndurile adunate de ani,
Trec peste mine, mai departe.
Mă sting ca o luminare

Deși primăvara-i aceeași,
Eu sint altul în calea ei.
Nu căuta pricina-n mine,
Cei 20 de ani mă înșeală,
Și primăvara festa îmi joacă.

Uneori e urîtă — orice femeie,
Alteori, toate-mi par frumoase,
O balanță ciudată-n mine sălășluie,
O mină vrăjită mă răscolește,
Și cad ucis de multe ori,
Într-o singură zi.

Iubesc vremea aprigă,
Atunci am privirea pierdută,
Mă sting ca o luminare,
N-am nici leac, prietenii mei,
Lumea mi-o plămădesc din volutele
mîinii.

Dragoste

Dragostea e aiudoma unui ou,
Oricît ai tremura pentru ea,
Oricît ai apăra-o,
Vine o zi cînd vrei să afli :
Iubire, prietenie, ură sau ranchiună.
Ce va ieși ?
Inima-ți crapă,
Fără să știi.

In românește de
Melike ROMAN

CONVORBIRI-MĂRTURII

Preocupări literare la Istanbul

YAŞAR NABI NAYIR

Ne aflăm în biroul de lucru al președintelui Penclubului turcesc — situat într-o clădire din Babiali, cartierul presii și editurilor din Istanbul. După primele schimburi de opinii remarcăm faptul că interlocutorul este un intelectual erudit, ce posedă numeroase cunoștințe despre literatura și în general cultura românească. Scriitorul ne-a vorbit cu patos despre opera lui Panait Istrati, al cărui admirator este și pe care personal a tradus-o în limba turcă.

Inclinația pentru literatura română a devenit o constantă a activităților literare ale domnului Nayir. Cîteva date din biografia sa literară compun un tablou, chiar și fugar. În anul 1937 a scris o carte de eseuri literare „Balcanii și turcii” în care numeroase pagini sînt dedicate României. După trei decenii scriitorul a avut prilejul să ia cunoștință cu noile realități românești. În prezent redactează o carte ce poartă vechiul titlu și în care este descrisă fața contemporană a peninsulei balcanice. Paginile închinat României vor consemna anii din ultimele două decenii și jumătate. „Doresc să realizez un ciclu de eseuri care să constituie un volum cu valoare documentar-literară, cit și de sinteză socială. O mare parte din volum o voi dedica României. Apreciez mult faza de care mă leagă amintiri, prietenii, afecțiunile...”

Editorul turc a oferit cititorilor romanul lui Zaharia Stancu — „Jocul cu moartea” — precum și o „Antologie a schiței românești”. Colecția sa „Ferastră deschisă către lume” a reunit de-a lungul anilor schițe, povestiri și poezii cu prilejul unor aniversări literare românești. Revista „Varlik” dedică în fiecare număr o pagină literaturii din România. Semnalăm cîteva nume de scriitori și poeți români din ultimele numere : Nicolae Labiș, Tiberiu Utan, Adrian Păunescu, Gabriela Melinescu, Marin Sorescu...

YAHYA BENEKAY

Discuția cu talentatul poet și scriitor născut pe meleaguri românești, în comuna Nisipari — Constanța, pe care aveam să-l întîlnim peste cîteva zile în același birou din Babiali a abordat un unic subiect : romanul „Jocul cu moartea” al lui Zaharia Stancu. Explicația : dl. Benekay este traducătorul acestui roman în limba turcă. Ne-am îngăduit să cunoaștem cîteva gânduri ale poetului-tra-

ducător acum, după ce romanul a fost epuizat din librărie turcesc. „Romanul scriitorului Zaharia Stancu este cu adevărat remarcabil. Cartea este bine scrisă, izbucnind să comunice o imagine vișoasă a României din timpul războiului. Cred că dintr-o asemenea lucrare cititorul turc a putut afla extrem de multe despre viața, frămîntările și năzuințele din totdeauna ale românilor... E drept c-am avut de trecut unele greutăți în tălmăcire, dar ele au fost învinse, pas cu pas, prin strădanii și migală, multă migală. Dar a meritat, întrucît după cum v-am spus, este vorba de un roman de o certă valoare”.

Scriitorul turc intenționează să traducă un nou roman românesc. Care va fi acesta — încă nu a stabilit. Pe masa de lucru are mai multe volume : Liviu Rebreanu, Zaharia Stancu, Marin Preda, Fănuș Neagu...

După o călătorie în România, în vara anului trecut, scriitorul a început să publice un serial de note de călătorie intitulat „În lumea lui Panait Istrati”, în revista „Varlik”. Interesant a remarcat faptul că Yahya Benekay a peregrinat prin locurile pe unde au trăit eroii lui Panait Istrati, de care sînt legate amintiri din propria-i copilărie.

YAŞAR KEMAL

O impresie puternică ne-a produs cunoștința cu marele scriitor turc, Yaşar Kemal, „scriitorul tărănimii”, ale cărui romane au fost traduse în 21 de limbi. Cel mai cunoscut roman al său, „Ince Mehmed” a fost tradus și în limba română sub titlul „Mehmed haiducul”. Întreaga lume a faptelor și întimplărilor trăite de omul care în viața lui a avut 15 profesii după ce a fost izgonit de la țară de către moșier, constituie opera acestui scriitor care, deși încă în viață, a devenit un clasic. După război, scriitorul a fost solicitat de numeroase ziare și reviste din Istanbul și Ankara să scrie rapoarte despre viața satului turc. Aceasta se datoră în mare parte succesului de care s-a bucurat prima sa culegere de povestiri — „Arșița” — despre viața țărănilor din Ciukurova. Nu numai talentul său scriitoricesc, dar și autenticitatea și realismul celor descrise în rapoartele sale au atras atenția criticii literare turce asupra lui Yaşar Kemal.

În încăperea apartamentului pe care-l ocupă într-o vilă pe malul Marmarei, printre alte vederi am descoperit și una din Brașov. Curiozitatea profesională suscită întrebarea : de unde provine această imagine alt de cunoscută ochiului nostru ? Răspunsul neașteptat de simplu și firesc ne-a încântat. „Un cititor din România, admirator al romanului, a trimis să-mi transmită impresiile sale. Haiducia din satele turcești i-a evocat eroismul unor haiduci români care chiar cu prețul vieții au luptat din răsunători pentru dreptatea celor năpăstuiți”. Familia scriitorului Kemal se pregătește să facă o călătorie în România. Itinerariul este de acum stabilit, după ce în prealabil au fost cercetate cîteva lucrări turistice : Munții Carpați, litoralul Mării Negre, minăstirile din nordul Moldovei, hidrocentrala de pe Argeș și șantierul marelui complex hidroenergetic de pe Dunăre.

AZİZ NESİN

Pe partea anatoliană a Istanbulului, la Kadıköy se află casa renumitului scriitor turc, Aziz Nesin, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor din Turcia, autorul a peste 2000 de schițe publicate în zeci de volume, traduse în multe limbi precum și al cîtorva piese de teatru, de două ori laureat al Marelui premiu la concursul internațional al scriitorilor satirici de la Roma. Convorbirea noastră abordează, evident, relațiile dintre scriitorii români și turci. „În România mi s-au publicat două volume de schițe — „Dacă aș fi fost femeie...” și „Nepot de ștab”, iar teatrul din Brăila mi-a jucat piesa „Mășterul Mateh” la premiul careia am fost de față... Aprecierile mele asupra României și îndeosebi a sferei culturale, pornesc nu de la faptul că sint un scriitor ce a gustat satisfacția de a fi fost tradus în românește, cit de la evaluarea obiectivă, înstituită a marilor realizări obținute în acest domeniu. Aveți scriitori și poeți de renume. Publicații și edituri de primă calitate. Lărgind sfera aprecierilor aș remarcă faptul că Bucureștiul a devenit astăzi un centru puternic al culturii europene în sud-estul Europei. Am văzut spectacole de teatru de un înalt nivel, am trăit emoțiile unei impresionante opere pusă magistral pe scena Operei române, am petrecut numeroase ore în discuții amicale purtate la Uniunea Scriitorilor români, la Asociația oamenilor de teatru, la revistele literare — și am înțeles : cultura se află la locul bine meritat, într-o țară ce-și trăiește din plin progresul. Îmi exprim admirația profundă pentru o țară în care creația artistică este socotită drept un act indispensabil pe plan social și este încurajat ca atare”.

Carol ROMAN

În lumea lui PANAIT ISTRATI

După 34 de ani am dat curs îndemnului de a mă duce să revăd lumea copilăriei mele, creată cu atia rigoare de condeiul maestrului Istrati. Am străbătut țara de la Căldrași pînă în Delta, am trecut prin pădurile de lângă Babadag și Isaccea pe unde călărea, cîndva, haiducul Coamă. Am străbătut Bărăganul din nord către sud și am ajuns de la Brăila la Slobozia. Am stat la gura rîului Siret scrutînd zările și mi s-a părut că am văzut unduirea trestierilor pe unde a trecut de s-a acuns lelea Minca. De la Buzău la Gheorghieni, de la Căldrași la București am străbătut de cîteva ori Bărăganul.

... Era și nu era... Exista ca înainte, și totuși cite schimbări au avut loc... Lumea lui Istrati există, dar nu numai pentru ochi, ci pentru întreaga simțire care o sesizează. Pentru că de fapt acum nu mai există Bărăganul lui Istrati. Ori cît lași căuta — nu-l vești mai găsi. Locul i-a fost luat de un alt Bărăgan unde și cea din urmă palmă de pămint este lucrată. Pe aci se întind păduri și terenuri irigate. Asemenea lucrări de irigație au cuprins România, de la un capăt la altul.

M-am îndreptat mai departe, înspre locurile lui Panait Istrati. Drumul este acum asfaltat. Întîlnim, deseori, mașini ce vin de la București și se îndreaptă înspre Constanța. De ambele părți ale drumului defilează copaci. Cînd au fost sădii acești copaci ? Pentru că ne aflăm în plin Bărăgan, pe locuri pe unde altcîndva n-a existat nici urmă de copac.

Privesc înspre stînga drumului. O întinde-re imensă pînă la Dunăre. Pe acolo, într-adevăr, nu se văd copaci, dar cîmpia apare trasată ca de riglă. Deslușesc apoi zumzetul tractoarelor aflate pe cîmpii, pe drumuri, peste tot pe întinsul Bărăganului. Sint de producție românească. La Brașov există o fabrică de tractoare renumită în întreaga lume. La Bruxelles, la tirgul internațional am remarcat aprecierile elogiase percut și medaliile acordate acestor tractoare.

... Am intrat în Brăila, în atmosfera vrăjită a Chirei Chiralină. Am avut senzația că retrăiesc cîteva imagini dintr-un film oprit brusc din derulare. Ia fața mea se afla chiar Brăila lui Panait Istrati. Dunărea, la Brăila, este însăși lumea lui ! Piața portului, vapoanele, hamalii care aleargă cîrînd pe spinare saci cu griu, cărute, vapoare, macarale, circiumii în port. Toate acestea stîlțate de un element ori altul ce amintesc de modernitate, însă, neclintind prin nimic lumea lui... Majoritatea operelor lui Panait Istrati amintesc copios de lumea peștiră a Brăilei. Iar atunci cînd scriitorul narează despre acest oraș aminteste negresit de „strada Grivița”, de „Cetățuie”, de „Bulevardul Carol” și, de mii de ori, de Comorova.

În sfîrșit, am ajuns la Comorova, după îndelungi căutări. Localitatea seamănă cu un mal imens năpădit de case cu un singur etaj. Malul Comorova se întinde pînă către port, situîndu-se pe partea stîngă a Dunării. L-am întrebat întîmplător pe un bătrîn dacă-l cunoaște pe Codin. „Desigur” — mi-a răspuns. Îl cunoaștea bine atît pe Codin cît și soarta lui. Știa multe despre Panait Istrati. De altfel oamenii îl cunosc și-l apreciază mult.

Aflat în Comorova am început să recompun mental imaginea de demult. Probabil că faimoasa circiumă a lelii Anghelute s-a aflat pe acel deal dinspre strada Căzărnil. Tot pe-acolo o fi fost și casa Codinilor. Bine înteles dacă or fi existat în realitate.

Brăila zilelor noastre l-a adoptat fillal și l-a așezat pe marele scriitor român la Comorova.

Ecurile acestui act s-au prelungit. Prin 1964 a fost realizat un film despre Codin, pe care l-am văzut la Bruxelles. Filmul a fost turnat chiar la Comorova și majoritatea locuitorilor au participat ca figuranți. Pe unii dintre ei l-am văzut și i-am recunoscut...

Yahya BENEKAY

(din revista „Varlik”)

Desen de YALCIN GOKCEBAG

LUCEAFĂRUL

Revistă editată de
UNIUNEA SCRITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef Ștefan Banulescu
Redactori șefi adjuncți
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Nichita Stănescu
Secretor general de redacție :
Constantin Toiu

REDACȚIA :

București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54 ; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA :

Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE :

8 luni — 43 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la

COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA ȘCINTEII”

Prezentarea grafică : Mircea Popescu

Paginător : Nicolae Ion.